

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET LAPJA

**ALAPÍTVÁ:
1862-ben**

**Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR**

1991. MÁRCIUS

cxxvi. évfolyam

A TARTALOMBÓL

*Javaslat a magántulajdonban
lévő erdők gazdálkodásának
üzgvyiteli rendjére és felügyeletére.
(74. oldal.)*

*Diplomatervező
erdőmérnök–hallgatók
és témáik az 1990/91–es tanévben.
(76. oldal.)*

*A magyarországi tölgypusztulás
néhány kérdése
összehasonlító évggyűrű–elemzés
alapján.
(85. oldal.)*

*Mi lesz a baglyokkal?
— Zöldülő erdészek
az Egyesült Államokban.
(91. oldal.)*

*Ez az Imre bácsi jó elvtárs!
— Húsvéthétfő.
(94. oldal.)*

Erdészeti Lapok
Az Országos Erdészeti Egyesület
folyóirata.

CXXVI. évfolyam 3. szám (1991. március)
HU ISSN 1215-0398

Szerkeszti: a szerkesztőbizottság. **Tagjai:** Agócs József, Apatóczy István, dr. Balázs István, Barátossy Gábor, Bartha Dénes, Bolla Sándor, dr. Bondor Antal, Bus Mária, Dala László, Gencsi Zoltán, dr. Göbölös Antal, Gyöngyössy Péter, dr. Járasi Lőrinc, dr. Kárpáti László, Kertész József, Korbonszky Kazimírné, dr. Kovács Mátyás, dr. Oroszi Sándor (a bizottság helyettes elnöke), ifj. Páll Miklós, Pápai Gábor (a bizottság elnöke), Rakk Tamás, dr. Sonnevend Imre, dr. Szikra Dezső, dr. Szodfridt István, Varga Béla.

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR

TERVEZŐSZERKESZTŐ: SÁGI MARGIT

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon: 2016-293

Felelős kiadó: DR. SÉBOR JÓZSEF, a Monteditio KFT ügyvezető igazgatója. Kiadóhivatal: 1075 Budapest, Tanács krt. 5/a.

Telefon: 1412-890, 1325-186

Nyomdai munkák: Monteditio KFT nyomdaüzeme, Budakeszi. Felelős vezető: Kasztanovics Ferenc.

Munkaszám: 1991-0028

A kézirat lezárva: 1991. március 20.

Terjeszti: a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest, XIII., Lehel u. 10/a. — 1900 — közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással, a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Egyes szám ára: 30,- Ft. Előfizetés fél évre: 180,- Ft, egész évre: 360,- Ft. Megjelenik havonta. Külföldön terjeszti a Kultúra Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, 1389 Budapest, Pf.: 149.

Az évi előfizetés ára: 10 USD.

СОДЕРЖАНИЕ

III. Болла: «Зеленое единство»	67
Д-р Э. Фюрер-д-р З. Яро: Влияние предполагаемого изменения климата на лесные насаждения и лесное хозяйство в целом	81
Д-р З. Шомоди: Несколько аспектов усыхания отечественных дубрав на основе анализа годовичных колец	85
Н. Лешш: Связь между охраной природы и вредом от диких животных	88

TARTALOM

ERDÉSZETI POLITIKA

BOLLA SÁNDOR: Zöld egységet!	67
Ágazatunk helyzete, tennivalói	70
SCHRÓDL LÁSZLÓ: Javaslat a magántulajdonban lévő erdők gazdálkodásának ügyviteli rendjére és felügyeletére	74
DR. KOLLWENTZ ÖDÖN: Hogyan tovább?	75
Az IUFRO második évszázadára készül	76
Diplomatervező erdőmérnök-hallgatók és témáik	76
DR. MÁTYÁS CSABA: Újjáalakult az MTA Erdészeti Bizottsága	78

A HÓNAP KÉRDÉSE

PÁPAI GÁBOR: Mikor fogunk európai módon kereskedni?	80
---	----

ERDŐMŰVELÉS

DR. FÜHRER ERNŐ – DR. JÁRÓ ZOLTÁN: A feltételezett klímaváltozás várható hatása a magyarországi erdőállományokra és az erdőgazdálkodásra	81
DR. VÖRÖSS LÁSZLÓ ZSIGMOND: Ártereiink fája: a magyar kőris	84

ERDŐVÉDELEM

DR. SOMOGYI ZOLTÁN: A magyarországi tölgypusztulás néhány kérdése összehasonlító évgyűrű-elemzés alapján	85
--	----

TERMÉSZET- ÉS KÖRNYEZETVÉDELEM

LESS NÁNDOR: A természetvédelem és a vadkár kapcsolatáról	88
BARTHA DÉNES: Hazánk védett fa- és cserjefajai	89
GADÓ GYÖRGY PÁL: Zöldülő erdészek az Egyesült Államokban	91
TAROKK-SAROK	94
ERDŐKERÜLŐBEN	94
KÖNYVESPOLC	97
EGYESÜLETI HÍREK	98

INHALT

Bolla, S.: Für die grüne Einheit	67
Führer, E. — Járó Z.: Die zu erwartenden Auswirkungen einer vorausgesetzten Klimaänderung auf die Waldbestände und auf die Forstwirtschaft Ungarns	81
Somogyi, Z.: Einige Bemerkungen zum Eichensterben in Ungarn auf Grund der vergleichenden Jahrringanalyse	85
Less, N.: Naturschutz und Wildschäden	88

CONTENTS

Bolla, Sándor: For the green union	67
Führer, E. and Járó, Z.: Potential effect of predictable climatic changes on forest stands and forest management	81
Somogyi, Z.: Particular questions of oak decline in Hungary studied by comparative analysis of annual rings	85
Less, N.: About the connection between nature conservation and damages caused by wildlife	88

BOLLA SÁNDOR

Zöld egységet!

JAVASOLT ALAPELVEK

— A tavaszi hérics valószínűleg nem tudja, hogy melyik szervezetnek vagy pártnak kellene hálálkodnia azért, hogy nem tapossák le, nem szántják ki, nem ölik meg vegyszerekkel. A tavaszi hérics önmagában való érték: az élethez, a túléléshez való *joga* nem 1990-es vagy bármikori (I) politikai konstellációkból, hanem *társ-teremtény* mivoltából következik.

— Az egerészölyv valószínűleg nem tudja, hogy tsz-birtokíven szereplő facsoport és környéke vagy egy kigazda tulajdoni lapján nyilvántartott facsoport és környéke alkotja-e az ő életterét. Az egerészölyv önmagában való érték: az élethez, a túléléshez való *joga* nem 1990-es vagy bármikori (I) politikai konstellációkból, hanem *társ-teremtény* mivoltából következik.

— A Kárpát-medence természetszerű erdei ökoszisztémái valószínűleg nem tudják, hogy van a világon vagy ebben az országban országgyűlés, kormány, ellenzék, minisztériumok, azok területi szervei, hogy vannak jogszabályok, szervezeti és működési szabályok, költségvetés stb. A Kárpát-medence természetszerű erdei ökoszisztémái azonban az egész Föld-bolygó, azon belül a bioszféra pótolhatatlan tagjai, önmagukban való értékek: a létükhöz, fennmaradásukhoz való *joguk* nem 1990-es vagy bármikori (I) politikai konstellációkból következik, hanem *társ-teremtény* mivoltukból; és abból, hogy az egyetemes emberiség, szűkebben pedig a magyar nemzet *bioszféra-örökségének semmivel nem helyettesíthető részei*.

Összefoglalva: egyaránt közös (= össznemzeti, sőt egyes vonatkozásokban nemzetközi) és *egyéni*, minden egyes ember lelkiismeretére is tartozó *etikai kötelességünkről* van szó, amelynek *jogi eszközrendszerét* politikai konstellációktól, szervezeti hovatartozásoktól, világnézettől, vallástól stb. függetlenül „*zöld egységben*” kell realizálni: a tavaszi hérics, az egerészölyv, a természetszerű erdei ökoszisztémák (= biológiai, élő rendszerek) jövőjéből az, ami ránk tartozik, nem függhet személyi vagy csoportérdektől, partikularitásoktól.

Ezért minimum-programként

— alkosson *Pro natura* ligát (= szövetkezést a természetért) a természetvédelem és az erdő szakkezelése érdekében az önmegnevezésében is „zöld” Magyar Természetvédők Szövetsége, a FIDESZ Zöld Frakciója, a Zöld Párt és az összes többi, lényegében „zöld”, pl. az Országos Erdészeti Egyesület, az MDF Erdészeti Szak-

értői Bizottsága (és egyéb „zöld” szerveződései), a Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége (MOSZ) erdészeti szakbizottsága, a Voks Humana mozgalom, a Reflex Egyesület, az ökoklubok stb.; a liga vonjon be a munkájába egyes független, felkért szakértőket is, illetve keressen együttműködést a Duna Kör és az Iszter biológusaival, a Bokor bázisközösségek „zöld”-jeivel stb.;

— a Pro natura liga vitassa meg a *magyarországi természetvédelem*, továbbá – az ország felszínének 1/5-ét borító erdők szakkezelésének minden más nemzetgazdasági tevékenységtől eltérő szakmaspecifikussága miatt – elsősorban a természetszerű erdőkben a magyar erdőgazdálkodás, ezen belül az erdővagyonvédelem gondolati (konceptcionális, „filozófiai”) háttérét, alapelveit, „ágazatpolitikáját”, továbbá jogi és közgazdasági eszközrendszerét;

— ökológiai-biológiai elkötelezettségű képviselők közül álló – a zömmel műszaki problémákkal és ezek zömmel műszaki megoldásának jogi és közgazdasági eszközrendszerével foglalkozó Környezetvédelmi Bizottságtól (jogi értelemben) függetlenül működő – önálló „Zöld (természetvédelmi és erdészeti) Bizottság” jöjjön létre az országgyűlésben, amely tekintse egyik társadalmi háttérének a Pro natura ligát mind törvény-előkészítő, mind az ország természetvédelmét és erdőgazdálkodását ellenőrző érdekképviselési tevékenysége során;

— a Pro natura liga szakvéleményezzen a parlamenti önálló Zöld Bizottság által – szakértői, ill. szaktanácsadó testületek bevonásával – készített olyan anyagot, amely az egész magyar közoktatásban kötelező „zöld” (természetvédelmi plusz erdészeti) tananyag, tehát a „*zöld*” *alapismeretek és a „zöld” etikai értékrend* gondolatiságát, sőt részben a tárgyi tartalmát is megalapozza;

— mind a „zöldek”, mind a parlamenti Zöld Bizottság a lehető legszélesebb körben népszerűsítsék, ill. ismer-tessék *közérdekű tevékenységüket, szolgálatukat* (napi sajtó, szaksajtó, rádió, tv, pártok és egyéb szerveződések információs rendszere, egyházi szolgálat keretei stb.): a közvélemény áthangolása, az ügynek való megnyerése nélkül – a természetvédelem és az erdőgazdálkodás megismertetése és alapelveinek széles körű elfogadtatása nélkül – a döntésre (pl. a választásra) jogosultak, az adófizetők és szervezeteik, továbbá képviselői testületeik – beleértve az országgyűlés egészét is – együttgondolkodása, együttműködése nem várható el;

— a Pro natura ligának a legteljesebb demokrácia

szabályai szerint kell tevékenykednie, beleértve a ki-sebbségi, sőt az egyéni szakvélemények feltétlen tisztelgetben tartását és rögzítését is: a „zöld egység”-nek a közösen kimunkált, konszenzussal elért alapelvekben kell érvényesülnie, míg a konkrét javaslatokat, állásfoglalásokat a több lehetőség felvázolása, az egészséges sokszínűség jellemezze, hogy felelős mérlegelés után a döntésre felhatalmazottaknak valóban legyen miből választaniok.

TERMÉSZETVÉDELEM, ERDŐGAZDÁLKODÁS

— A természetvédelem legmagasabb jogi szabályozása az új alkotmány olyan deklarációja legyen, amely szerint *emberi, állampolgári jog* a természeti környezet — terhelhetőség szerint szabályozott — igénybevétele; *emberi, állampolgári kötelesség* a természeti környezet védelme.

Maga a *természetvédelmi jogszabály* ne „csak” törvényerejű rendelet legyen, hanem törvény-státusú, hogy a többi jogszabállyal való egyenrangúsága biztosított legyen. Semmiképpen ne szerkesszék egybe sem a környezetvédelmi törvénnyel, sem az erdőtörvénnyel, de feltétlenül legyen meg az összhangjuk. Az új természetvédelmi törvény akár egységes szerkezetben is együtt, egy időben szülessék meg az *általános tájvédelem* jogi szabályozásával! A természetvédelmi törvény kerettörvény jellegű legyen: mellékleteiben és/vagy végrehajtási utasításaiban pedig rendezze — és a lehetőségek bővülésével alkalmanként módosítsa — a *természetvédelem ösztönzési rendszerét* éppúgy, mint a természetvédelmi szaktevékenység dologi és személyi (szakember-) feltételeit is.

— Mind a *földtulajdont* rendező, mind a *privatizációs* jogszabályok úgy készüljenek, hogy valamennyi rendelkezésük szövegezésében ún. fenntartó záradék jelleggel szerepeljen a „*kivéve a természetvédelem alatt álló területek*” és a „*kivéve az erdő*” szűkítés, következetesen utalva arra, hogy ezek sorsát a „saját” törvényük rendezi. A *természetvédelmi értékeket és az erdőket különleges, ún. kettős tulajdonnak kell tekinteni*, és ezt az illető törvényeknek legalább a bevezető részében deklarálni: a természeti értékek és az erdők nemcsak a tulajdoni lapjuk szerinti gazda tulajdonosai, hanem minden egyes esetben egyúttal *köztulajdonok* is, mivel egyfelől — társteremtényként — önmagukban való, pótolhatatlan értékek megőrzői, másfelől közcélú, közérdekű, közhasznú, ún. *humánökológiai közszolgáltató* alapfunkciójukkal jellemezhetők. Mindezek alapján a természeti (védett) értékek is, az erdőterületek is eleve külön választandók a földrendezések kezdetekor és minden szektorális vagy privát földigény ellenében lehetőleg megőrzendők. (Az erdőknél kivétel lehet az 5 ha-nál kisebb, nem erdőtümbben, hanem más művelési

ágak között zárványként elhelyezkedő, és egyúttal nem őshonos erdei ökoszisztéma-jellegű, ún. kultúrerdőfolt, továbbá bármilyen erdő esetében a település közvetlen védelmét és a lakossági rekreációt szolgáló, a települést szegélyező-határoló kisebb erdőtümb, zöldövezet).

— Ugyanígy „kerülje el” a *földhasználattal* kapcsolatos valamennyi jogszabály a természetvédelmi értékeket is, az erdőket is, amelyeknél a speciális földhasználatot szintén a „saját” jogszabályuk rögzítse.

— Az erdőtörvény törekedjék az 1935. évi erdőtörvény komplexitására és minőségére.

— Mivel az erdőnek, mint ökoszisztémának (élő rendszernek) része, alrendszere az ott élő állatvilág, közte az erdei nagyvad, ezért a *nagyvadgazdálkodás szabályozása az erdőtörvénytől elválaszthatatlan*. Mivel szabadon élő fajok populációi esetén a nagyvad az erdei életteréhez kötődik, a nagyvad tulajdonjoga — esetleg a természetvédelmi oltalom alá helyezett, ill. helyezendő egyes táji populációk kivételével — az aktuális léteir, az erdő tulajdonához kapcsolódott Magyarországon ezer esztendeig (ezt csak az utóbbi négy évtized vette semmibe), és kell is, hogy kapcsolódjék: a közérdek oldaláról semmi nem indokolja, hogy az erdei ökoszisztéma, mint rendszer egyik alrendszerét, rendszeremét privilegizált szabályozás emelje ki a *rendszer egészére vonatkozó*, a közérdeket maximálisan figyelembe vevő szabályozásból. A tekintetben is következetes legyen a jogszabályalkotás, hogy a vadászat a vadgazdálkodási folyamatoknak, műveletsornak „csak” az egyik része, műveletsoportja, a vadászat tehát a vadgazdálkodásnak a függvénye kell hogy legyen, és semmiképpen nem fordítva!

— A II. világháború óta erdőtelepítésekkel létesített *több, mint fél millió hektár „új” erdő* tulajdonviszonyainak rendezésekor abból kell kiindulni, hogy ezek abszolút többsége 100%-os állami célcsoportos beruházásból, azaz nemzeti költségvetésből létesült. Továbbá abból, hogy egyfelől minden erdő humánökológiai közszolgáltató alapfunkciójú (és az ország eredeti természetes erdősültsége irányába ható tájrekonstrukció), másfelől az ország hosszú távon faanyagimportőr (átlagosan minden második köbméter nemzetgazdasági faanyagigény importból fedezendő). A félmillió hektárból a jelenlegi mgtsz-ek területén létesült mintegy 400 ezer hektár erdő jövője tehát vagy továbbra is az újjáalakuló — a magántulajdonosok szabad társulásán alapuló, ún. polgári értelemben vett — termelőszövetkezetek és egyéb nagyüzemek, vagy részben az újjáalakuló, ill. újonnan alakuló erdőbirtokossági (közirtokossági) társulatok, részben a települési önkormányzatok kezelésében képzelhető el, ha azok az erdőgazdálkodásnak az erdőtörvényben rögzített valamennyi dologi és személyi (pl. erdész szakembert foglalkoztató) követelményével — azaz a *közérdekű szakszerűség feltételeivel* — rendelkeznek. Csak az 5 hektár alatti, szórvány-zárvány elhe-

lyezkedésű és egyúttal nem őshonos fajok ökoszisztémáiból álló erdőfoltok privatizálhatók úgy, hogy azok szakkezelésileg is a magántulajdonosokhoz kerüljenek! Magyarország erdeinek egyharmadáról van szó, amikor ezekről az erdőkről – nem a tulajdon, hanem a közérdekű szakkezelés oldaláról – döntenünk kell!

— Az egész magyar erdőgazdálkodás – a tulajdoni szektortól függetlenül – *vagyonérdekeltségi* rendszerű legyen. Az erdőgazdálkodás két szakkezelési típusából a természetszerű erdei ökoszisztémákban folyó tevékenység gondozó szakkezelés jelleggel folyék, mivel ezek az erdők önmagukban való értékek is, társteremtő státtusszal. Az erdeinknek ma kb. a felét kitevő, honosított és/vagy nemesített fajokból és fajtákból álló faállományokban, ültetvényekben, tehát az ún. kultúrerődkben – ha a cserjeszint, a lágyszárú szint, az illető erdő genetikai talajtípusa, az alapkőzet, a geomorfológiai helyzet, és az erdőben élő állatvilág populációinak fennmaradása ezt nem zárja ki – ugyancsak non-profit rendszerben, de *haszonvételi* (tehát zömmel fa-, növédektermelő) *szakkezelés*, gazdálkodás folytatható, tekintettel a nemzetgazdaság és az európai fapiac igényeire, mind iparifa-alapanyag és –késztermék, mind energiahordozó (tűzifa) vonatkozásában.

— A természetszerű erődkben folyó erdőgazdálkodást – amely gondozó szakkezelés – azonnal, a kultúrerődkben folyó, termelő–haszonvételi típusút pedig potenciálisan *adómentessé* kell tenni, mert csak a szakkezelés folyamán keletkező *közzgazdasági eredmény visszaforgatása* erdővagyon fenntartásra és gyarapításra az egyetlen forrás a humánökológiai közszolgáltatások szempontjából is, természetvédelmi és környezetvédelmi szempontokból is. Az elvonások megszüntetésével, azok erdővagyon–jellegű visszaforgatásának jogszabályi háttérével és ellenőrzésével tud ma és még elég sokáig a költségvetés hozzájárulni a természeti értékekben, az erődkben megtestesülő közérdekhez. Az adómérséklésnek a különbözeti járadék, ill. járulék rendszeréhez kell igazodnia, ennek 1956 óta bevált erdőszeti rendszere az ún. Erdővagyon–fenntartási Alap működése. Az el nem vont forrásokat lehetőség szerint tájrekonstrukciós célokra – pl. őshonos fajokkal történő fajcserékre – is fel kell használni: *fajcseré őshonos fajokkal = erdei (erdőszeti) táj- és élőhelyrekonstrukció!* Miután a mezőgazdasági szerkezetátalakítás folyamán kb. 1 millió hektár alacsony termőképességű föld további mezőgazdasági megművelésével fel kell hagyni közzgazdasági ésszerűsítési szempontok miatt, ezek leggazdaságosabb hasznosítása a legalább egy ciklusra (vágásfordulóra) való beerdősítésük lehet. E „zöld program” finanszírozásába is be kell vonni az erdőgazdálkodástól az állami költségvetés számára el nem vonandó forrásokat, átcsoportosításuk jogszabályi

háttérének a kimunkálásával.

— *Hatékony természetvédelem* profit–orientált közegben nem képzelhető el a természetvédelmi korlátozások miatti többletköltségek megtérítése és/vagy adókedvezmény, adómentesség, mint *pozitív ösztönzőrendszerek* bevezetése, ill. kibővítése nélkül (tehát pusztán szankcionálásokkal alig lehet valamire jutni).

— Mivel mind a természetvédelmi értékek, mind az erdők (a nem védettek is) ún. kettős tulajdonúak, ezért a tulajdoni lapjuk szerinti tulajdonos (akár egy egész tulajdonosi szektor) jogosítványait közérdekből minden kultúrállam korlátozza. Ez az önkormányzatok (beleértve a települési önkormányzatokat is) helyi közérdekeinek a nemzeti (sőt esetenként nemzetközi) közérdek alá rendelését is jelenti e vonatkozásban: mind a természetvédelmi törvénynek, mind az erdőtörvénynek (ez utóbbinak: továbbra is) *szektorsemlegesnek*, azaz a tulajdontól függetlennek kell lennie. Az önkormányzatokkal együttműködési megállapodást kell kötni a természetvédelmi terület, ill. az erdő terhelhetőségének határáig terjedő helyi igénybevételeknek (nem „használat” vagy főleg nem „haszonvétele”) keretfeltételeiről a település közigazgatási határain belüli valamennyi területre, de ki kell dolgozni a terhelhetőség szerinti igénybevételt (szaktanácsadásként) az önkormányzat tulajdonába és/vagy szakkezelésébe került területek vonatkozásában is! A terhelhetőség – értelemszerűen – térben és időben függő, változó dolog, megállapítása szakhatósági feladat. Az önkormányzat csak a szektorsemleges, országos jogszabályok, ill. egy–egy ilyen – konkrét időszakra rögzített – megállapodás vagy megállapítás keretfeltételein belül szabályozhat önállóan, a helyi közérdeknek megfelelően. Települési önkormányzat természetvédelmi objektumot, erdőt (nem védettet is) csak akkor szakkezelhet – beleértve a tulajdoni lapján lévőket is! – ha ennek az illető jogszabályokban rögzített, a nemzeti (és nemzetközi) közérdekeket garantáló szakszerűségi feltételeivel (dologi és személyi = szakember feltételeivel) előzetesen rendelkezik. A hatósági (szakhatósági) felügyelet azonban az önkormányzatokat illetően is a két tárca (KTM, FM) feladata kell hogy legyen, amiképpen a szakkezelés tervezése is, a finanszírozás központi hányadának rendelkezésre bocsátása is.

— A kormány, ezen belül a szakmai kormányzatok, főhatóságok jogi és szervezeti feladatai a fentiekből következzenek: a kormány végrehajtó hatalmi ág, tehát a társadalmi közakarat (az ezt felderítő Pro natura liga), és a jogi képviselő szintjén megtestesülő parlamenti Zöld (természetvédelmi és erdőszeti) Bizottság döntéselőkeztető és ellenőrző tevékenysége mellett működő hatalmi ágnak kell lennie.

Ágazatunk helyzete, tennivalói

Az FM Erdészeti és Falpari Főosztálya január végén az erdészeti vállalatok vezetőinek tájékoztatót tartott az 1990. év eredményeiről, a további teendők-ről és egyéb aktuális kérdésekről. Az értekezleten részt vett dr. Neszmélyi Károly államtitkár is. Összeállításunk első részében Dauner Márton főosztály-vezető beszámolójából idézünk.

Az erdőgazdálkodási ágazat 1990-ben – igazodva a normatívák által kijelölt speciális erdőállomány-gazdálkodási követelményekhez – tevékenységét folyamatosan romló jövedelmi helyzet mellett folytatta. Az ágazat bevételi pozíciója nem javult, nem tudta követni az inflációt és a költséghatások növekményét. Az előzetes adatok szerint **az ágazat 1990. évi bruttó termelési értéke** folyó áron számolva, várhatóan 10–12%-kal emelkedik. A nettó árbevétel 9%-kal, ezen belül az export árbevétel részarányának növekedése mellett – közel 25%-kal nő. Az anyag, de elsősorban az energia-hordozók áremelkedése és a megnövekedett kamatterhek következtében a **költségek** a bázisidőszakhoz viszonyítva 16–20%-kal emelkednek. A fokozódó pénzhány, az általános fizetőképesség romlása **folyamatos finanszírozási gondot** jelentett, néhány vállalatunk önfinanszírozó képessége a mélypontra került. A nagy vonalakban vázolt feltételrendszer és közgazdasági környezet, valamint a nem túl rugalmasan igazodó vállalati magatartás következtében az ágazat **eredménye** várhatóan 40%-kal csökken.

Az ágazatban foglalkoztatottak **létszáma** kb. 2–3%-kal csökkent; létszámnövekedés az új termelőkapacitást létesítő vállalatoknál volt (Zalai és Balatonfelvidéki EFAG). **A bér-, illetve keresetfejlesztés** éves várható mértéke átlagosan 15–20% között alakul.

A beruházások volumene a nagy mértékben beszüntült források miatt alatta marad az előző évi teljesítéseknek. Vállalataink jelentős részénél csak szinttartó beruházásokra került sor. Az erdőfeltárás támogatási keret 110 millió Ft, a beérkezett igény alapján a megterhelés 81 millió Ft. Az igény csökkenésének oka: vállalati források hiánya.

Az 1991. év feladatait egy középtávú, 2–3 éves terv sorába illesztve kívánom vázolni.

Alapfeltétel, hogy az elkövetkezendő időszakban az erdőgazdálkodás és elsődleges faipar területén a növekvő gazdasági-társasági igényeknek megfelelő erdőállomány-gazdálkodás feladatainak ellátásához, valamint a piaci szempontok alapján folytatott termelési és forgalmazási tevékenység hatékony elvégzéséhez kell igazodni. Tovább nő a speciális természeti kincs, a bővítetten újratermelhető erdő, és annak produktuma, a faanyag, valamint az erdőállomány közjóléti és környezetvédelmi szolgáltatása iránti gazdasági-társadalmi igény.

Az erdőállomány-gazdálkodásra fokozottabb figyelmet kell fordítani. A gazdasági rendszerváltás (tulajdoni, kezelői, szervezeti, érdekeltségbeli változások stb.) számtalan bizonytalansági tényezőt hordoz. Úgy látjuk, hogy a megjelölt feladategyüttesnek a jelen helyzetben változatlan szervezeti felépítésben vállalataink középtávon nem képesek megfelelni. Mindezt a tevékenységet, tevékenység-halmazt egy működési filozófiára épített érdekeltségi rendszerben, a vertikum keretein belül hosszú távon nem lehet megvalósítani. A megállapítást igazolják a vállalati saját kezdeményezésű átalakulások, privatizálások. Ezt a folyamatot a főosztály egységes elvekre alapozva kívánja összefogni, koordinálni. Erről még külön szólok!

A konkrét feladatok

Fatermesztés. Egy korábbi, 1987. évi kormányzati döntés alapján 1991-től **nagyobb léptékű erdőtelepítési program** indul. Végrehajtásának műszaki, szakmai előkészítése az elmúlt két év folyamán megtörtént. A költségvetés mindenkorai pénzügyi helyzetére való tekintettel javaslataink alapján az elkövetkező három évben 33 ezer ha erdő telepítéséhez kell állami támogatást biztosítani.

Az 1991. évre 700 millió Ft-ot hagyott jóvá a Parlament.

Erdőfelújítási, fatermesztési feladataink megfogal-

mazásához a fakitermelés és az ehhez igazodó kötelezettségek alakulásából szükséges kiindulni. Feladataink a szaporítóanyag-gazdálkodásban, állományszabályozási munkákban nem csökkennek. Mindezt elsősorban a vadkárosítások, az időjárás és helyenként a helytelen felújítási eljárások eredménytelensége indokolja. A tölgypusztulással kapcsolatos teendők elvégzésére a támogatási keret 1991. évre a kormányrendelettel meghirdetett feltételekkel rendelkezésre áll. Az üdülő-, parkfenntartási munkák költségvetési fedezete 1991. évre az előző évi szinten rendelkezésre áll.

Fakitermelésben – az erdőállomány-értékviszonyok módosulása, ugyanakkor az erdei választékok iránti piaci kereslet alapján – azzal számolunk, hogy az elkövetkezendő években a fakitermelés mennyisége nem fog növekedni. Az 1991. évre a vállalati előrejelzések alapján esetlegesen további csökkenés is előállhat, ami összességén 7–7,2 millió bruttó m³ faanyag kitermelésben jelentkezhet.

Műszaki fejlesztési tevékenységben olyan elképzelések támogatása indokolt, ami az alacsonyabb értékű választékok kiegyensúlyozottabb, tartós hasznosítását teszi lehetővé. (Energetikai beruházások, cellulóz-papíripari fejlesztések.)

A faalapanyag-feldolgozó iparban, annak struktúraváltozásában két jól érzékelhető irány figyelhető meg: az egyik a sík- és idomprésselt rétegelt lemez- és bútoralkatrészek gyártásának növekedése, a másik a forgácslemez-gyártás bővülése. Az alapanyaggyártó fűrésziparban már megindult korszerűsítések a minőségi termékek előállításában ígérnek növekedést úgy, hogy az összes feldolgozó kapacitás változatlan marad, esetleg csökken. Az irányzatot a privatizáció, a szervezeti elközlönülés gyorsulása és a magántőke fokozottabb bevonása meggyorsíthatja.

Exportpiaci feltételek

A rubel-dollár konverzióknak a magyar forgalmazásban részben mennyiségi, de jelentősebb mértékben az értékfolyamatokra lesz hatása. Úgy ítéljük meg, hogy a szovjet fatermékimport határparitásos ára legkedvezőbb esetben a jelenlegi KÜTEFA-val terhelt beszerzési és a jelenlegi árszint közé fog emelkedni.

A várható belföldi áremelkedés hatására a felhasználás minden bizonnyal csökkenni fog.

A rubel-dollár konverzió hatását – figyelembe véve

az import csökkenését is – 1 milliárd Ft-ra becsüljük és azzal számolunk, hogy – a mai árfolyam-arányokat feltételezve – a fatermékek külkereskedelmi egyenlege az utóbbi néhány év többlete helyett a null-szaldó körül fog alakulni.

Jelentős változás van, illetve lesz a jugoszláv papírfá-forgalmunkban. A Papíripari Vállalat likviditási gondjai és a szovjet cellulózzszállítások változtatásának hatására a Jugoszláviából származó cellulózimportunk az államközi egyezményben szereplőnél alacsonyabb szinten valósul meg. Emiatt ugyanebben a relációban részben meghiúsulnak a nyár-papírfá eladásaink.

Összességében azzal kell számolni, hogy a mainál több sarangolt árut nem lehet eladni, ami egyben tehát az előbb jelzettekhez kapcsolódva azt jelenti, hogy a hazai fakitermelést is korlátozni fogja, mert ilyen rövid távon nem lehet számolni a felvevő piac bővülésével. A feldolgozott faárak piacán korlátokkal nem számolunk. A fatermékek export-struktúrája az elmúlt évek exportbővítő pályázatainak keretében létrehozott üzemek hatására érzékelhetően eltolódott a feldolgozottabb áru felé, e téren jelentős előrelépéssel nem lehet számolni. A faforgalom liberalizálása érdekében – 1–2 kivétellel – a forgalomkorlátozó intézkedéseket megszüntettük. A fenyő-egysáton 1991. január 1-jével megszűnt. A piaci mechanizmusok működését elősegítő eszközrendszer összehangolt működtetésére az ez évben kialakított *agrárpiaci rendtartás* keretében kerül sor. Ennek keretében kiemelt feladatként kezeljük az erdészeti szaporítóanyag exporttámogatási rendszerének fenntartását és az agrárintervenciós rendszer forrásainak bővítését.

Speciális közgazdasági szabályozás területére vonatkozó lépések

A **faárrendszer** liberalizálása keretében célszerűnek tartjuk az összes adminisztratív megkötés feloldását.

A **támogatási rendszeren** belül 1991-ben továbbra is fennmarad az erdőgazdálkodást érintő beruházások jelenlegi támogatási szintje (erdőtelepítés 100%; erdőfeltárás 40%). A megfelelő erőforrások hiánya miatt a tartamos erdőgazdálkodás érdekében javaslatot tettünk a jelenlegi egységes 40% helyett az erdőfeltárás 40–90%-os differenciált támogatására, amelyet az állami költségvetés jelenlegi helyzete most nem tett lehetővé.

Az **erdőkárak** megnövekedése miatt a jelenlegi tá-

mogatási rendszert javasoltuk kiterjeszteni a tölgyerdőkön kívül más fafajokra is. Az 1991. évben azonban ez változatlan marad.

Az átlagos minőségű erdőterületeken gazdálkodókra kialakított gazdasági szabályozás hatékonysági követelményei túl magasak a szélsőséges területeken gazdálkodók részére. Ez indokolja a *kedvezőtlen természeti adottság kritériumának újbóli áttekintését*, a szükséges támogatási rendszer kialakítását.

Az 1991. év a kényszerű kompromisszumok éve lesz. Az adóterhek nem csökkennek, ágazatunkat érintően az adómértékek, illetve kedvezmények megmaradtak. Ugyanakkor a helyi adók bevezetése újabb terheket ró a vállalatokra. Ezek hatását számszerűsíteni ágazati szinten nem lehet, mivel a törvényben meghatározott mértéken belül a helyi önkormányzatok döntenek. Az 1991. évben várható inflációs hatások, a tovább növekvő kamatterhek és a költségnövekedés áthárítására a faárakban teljes mértékben várhatóan nem lesz lehetőség. Határozottan törekedni kell a takarékosabb költséggazdálkodásra, a veszteségforrások megszüntetésére.

Néhány gondolat a privatizációról

Az ágazathoz tartozó vállalati körbe tartoznak olyan vagyonok, kapacitások, szolgáltatási struktúrák, amelyek tiszta profilú, tiszta profitorientált tevékenységi körűek. Ezek privatizálása és átalakítása az általános eljárási szabályok szerint lebonyolítható. A *döntések alapja* mindenkor a privatizálás, illetőleg az átalakulás körébe bekerült vagyonának az állam szempontjából a lehető legjobb értékesítésének biztosítása.

A döntések meghozatala rendkívül sok változatú *vég-ső állapotra* ad lehetőséget.

Például:

- első menetben zárt körű állami tulajdonú részvénytársaság;
- többlépcsős privatizálás úgy, hogy: az első menetben karcsúsítás, vállalatrészekkel történő eladással; a második menetben részvénytársaság-alakítás és onnan részvényekkel tőzsdére vitel, s végcél: a vegyes tulajdonú vállalat;
- teljes mértékű eladás külföldinek;
- dolgozói részvényekkel, dolgozói tulajdonú vállalatalkítás;
- mindezeknek vegyes változata is előállítható.

Természetesnek tartjuk, hogy az átalakulás, privatizálás vállalati kezdeményezésű is lehet. Az *optimális vállalati működés* a mozgató mag, ami domináns és meghatározza a többit. Ezt képviseli a vállalati vezetés, ennek érdekében szükséges a forrásbevonás műszaki fejlesztésre, új piacok meghódítására.

A vegyes profilú vertikumban működő erdőgazdasági vállalatoknál az erdészeti politika, a tárcaelképzelés és a kormányprogram *az állami erdőt nem tartja a privatizálandók körébe sorolhatónak. Ugyanakkor a vállalati vagyonban vannak részek, amelyek igenis a privatizálandók körébe tartoznak.* Ezt egyébként a működtetés eltérő szervezeti, gazdálkodási filozófiája is indokolja. Másként kell az erdővagyon-gazdálkodás szervezeti, irányítási rendszerét, elszámolási, pénzügyi, belső érdekeltiségi rendszerét felépíteni, mint a privatizálandó profil szervezetét.

Ezt az induló állapotból kiindulva a végső stádiumig eljutva *először is folyamatában kívánjuk kezelni.* Nem látszik célszerűnek azonnal egyetlen határozattal intézkedni, hiszen értékesítési (vagyon), működtetési különbség van vállalataink között. Más és más a likvid-, vagyoni- és eredményhelyzetük.

Vállalataink átalakítása bonyolult, összetett kérdés. Az első menetben a végső állapotot kívánjuk felvázolni.

Az erdőtörvény-tervezet tartalmazni fogja a szervezeti elképzelést. A bizottság *a gondnoksági, üzemigazgatósági szervezeti rendszert* javasolja. A gondnokságok önállóságának nagyobb lehetőséget kíván biztosítani a mostani eredészetinél a kereskedelem és pénzgazdálkodás terén.

Az átalakulás menetét koordinálni és irányítani kell. Indokolt tehát az államigazgatási irányításba vétel.

A mód és forma tekintetében két alapvető változat javasolható:

- részleges és folyamatos privatizálás;
- a két szervezetre választás.

A bizottság az *utóbbira* tett javaslatot.

Amennyiben a vállalat saját maga kezdeményezett eddig privatizálást és az elvárási körbe belefért, nem gátoltuk. Nem támogatjuk azonban az erdészetek külön vállalattá történő kiválási szándékát. Gazdálkodásuk, likvidhelyzetük miatt csak nagyon rövid ideig képesek önállóan működni. Nem gátoljuk ugyanakkor az egyes egységeken (erdészeteken) belüli tevékenységek szétválasztását vagyongazdálkodói és vállalkozói részre.

Mindezekre vonatkozóan a főosztály javaslatát FM vezetői értekezletre viszi, és utána, annak hozzájárulásával, társadalmi vitára.

Dauner Márton beszámolója után az erdőfelügyelőségek vezetői adtak tájékoztatást az Irányításuk alá tartozó térségek helyzetéről.

Dr. Franciscy Pál (Budapest): A fakitermelési lehetőség nincs kellően kihasználva.

Nagy Miklós (Veszprém): Fegyelmezett gazdálkodás folyik. Tartalék erdők már nincsenek, vékonyodik a kitermelhető állomány. Az erdőművelésnél gondot jelent, hogy a művelőket ki akarják szorítani a beleszólásból. A nyereségérdekeltségi rendszer rossz.

Schrödl László (Szombathely): A fakitermelés az ütemterv szerint történik. Az mgtsz-ek nem használják ki a termelési lehetőségeket. A felújítások és az ápolóvágások rendben mennek, bár a vadkárosítás fokozódik. A magánerdőkkel eddig is gond volt, sürgős lenne a törvényi szabályozás. 4100 ha erdőre 18 500 tulajdonos jut.

Dr. Fatalin Gyula (Zalaegerszeg): A gazdálkodás tervszerű. Sok a panasz az új polgármesterek részéről a fakitermelések miatt, és sokan követelik ezek leállítását. A terv szerinti vágásokat nem lehet leállítani, mert nem lesz erdőfenntartási alap. A fokozódó vadkár miatt az erdőgazdaságok növelték a vadkilővést.

Szántó Gábor (Kaposvár): Nagy a gond az erdőfelújítással. 17 000 ha felújítási kötelezettség áll fenn a hatalmasra duzzadt vadállomány miatt. 2–5 éves akácerdősítéseket kell „véghasználni”. Csökken a fakitermelési lehetőség. A képviselők itt is esetenként a fakitermelés leállítását kérik, így igen sürgős lenne a vonatkozó törvények megalkotása.

Hardy László (Pécs): A térségben 20–30 ezer m³-rel vágta kevesebbet a lehetségesnél. Ez piaci és művelési okokra vezethető vissza. A véghasználat üteme túlzott, az erdőművelés nem tud lépést tartani vele. Sok a vad. A nevelővágásokat többnyire az év végére hagyják, így csak többnyire a tőtől való elválasztás történik. A tsz-ek és az ág-ek erdőgazdálko-

dása a szakemberek magáramaradottsága miatt nem kielégítő. A térségben a főfafajok rovására az elegyarány a töltelékfajok javára változik.

Dr. Göbölös Antal (Kecskemét): A tsz-erdőgazdálkodás összeomlás előtt áll. Hiányoznak az alaptörvények, és az erdőfenntartási alap funkciója sem egyértelmű. Az erdőfenntartási alaponál hiányzik a szektorsemlegesség, rossz döntések és banktechnikai zavar tapasztalható. Válságkezelő program kell. A rendszerváltás eddig nem sok jót hozott az ágazatnak. Az erdőszakember nincs döntési pozícióban, az erdőfelügyeletnél egzisztenciális zavarok tapasztalhatók. Felül kell vizsgálni az ágazati információs rendszert, mert az a mai formájában elmaradott. A korszerűsítéshez már adottak a személyi és technikai feltételek.

Papp Mihály (Debrecen): A területen üzemterv szerinti gazdálkodás folyik.

Steiner József (Miskolc): A termelőszövetkezetek szolid önmérséklettel dolgoznak. A gond az erdőgazdaságoknál van, ahol a félmillió m³-es termelés helyett csak mintegy 300 000 m³-t termelnek.

A felújítási hátralék emelkedett, s ennek javítása nehezen kezelhető. A borsodi ipartelepek konkrétan kimutatható területeken hatalmas károkat okoznak. Kocsánytalan tölgyből 60 000 m³ száradékot termeltek ki. A vadlétszámot apasztani kell. A nevelővágásokat is többnyire egészségügyi okok miatt kell elvégezni. Ha nem lesz erélyes vadlétszámapasztás és a piaci helyzet sem javul, súlyos gondok várhatók. A termelőszövetkezetekben kiegyensúlyozott erdőgazdálkodás folyik.

Varga Béla (Eger): Évi 1000 ha felújítási kötelezettség keletkezik. A fapiac beszűkülése miatt bizonytalan a jövő.

Heltai István (FM Vadászati és Halászati osztály): A törvényalkotás közös feladat. Tudomásul kell venni a termelés érdekeit, és a nagyvadállomány szabályozását e szerint kell végezni. Nem fűződik érdek a túlzott nagyvadlétszámhoz. A nagyvadgazdálkodás üzemi területeken folyik, így Önöknek kell a legtöbbet tenni ezen a téren. Senkit nem akarunk kiszorítani a vadgazdálkodásból. Fontos a vadgazdálkodási üzemtervezés. Az önkormányzati törvény vonatkozó rendelkezése nem hajtható végre. A felelősséggel dolgozó erdőszakember csak a közös érdekek figyelembevételével hozhat jó jogszabályt.

JAVASLAT

***a magántulajdonban lévő erdők gazdálkodásának
üzvi rendjére és felügyeletére
(Kivonatos közlés)***

A Szombathelyi Erdőfelügyelőség működési területén 5900 osztatlan tulajdonközösségben 18 500 egyéni erdőtulajdonos gazdálkodik, közel 4100 ha magánerdő-területen. Az elmúlt évek folyamán egyértelművé vált, hogy *melyek azok a gondok*, amelyek a magánerdő-gazdálkodással kapcsolatos engedélyezési eljárásban, hatósági ügyintézésben nehezítik a tárgyilagos elbírálást és a felügyeleti tevékenységet.

A teljesség igénye nélkül néhányat felsorolok:

1. A magánerdőkre érvényes erdőterv községhatáronként tartalmaz összesített előírásokat; tulajdonosonként érvényes erdőtervi adatok nem állnak rendelkezésre.

2. A birtokunkban lévő névjegyzékek aktualizálásának (örökösödések átvezetése, haszonélvezet, gondnoklás nyilvántartása stb.) feltételei nincsenek biztosítva.

3. Az erdőhatárok a terepen nem ismerhetők fel egyértelműen, mert a töréspontok határoszlopokkal nincsenek állandósítva.

4. Az elmúlt időszakban az osztatlan tulajdonközösségben álló erdőterületre kiadott engedélyt valamennyi társ tulajdonos is megkapta.

Javaslat

A jelenleg már meglevő magánerdők területének (számának) növekedése várható. Célszerű, hogy a bennük való gazdálkodást és felügyeletet a tervezett erdő-törvény, ill. végrehajtási rendelete konkrétan tárgyalja:

— rendelkezzen arról, hogy mely erdőterület-nagyság elérése esetén lehetséges és kötelező *egyszerűsített* erdőtervet készíttetni a gazdálkodás érdekében, határozza meg ennek kötelező tartalmi előírásait;

— írja elő, hogy a magánerdő-tulajdonban bekövetkező változások átvezetéséhez *indokolt esetben* az erdőfelügyelet hozzájárulását kelljen kérelmezni, a hozott határozat egy példányát az erdőfelügyelőség is kapja meg (pl. öröklés, értékesítés, területmegosztás stb.);

— kezdeményezze – a feltételek megléte esetén – a hatósági úton az erdőtümbhöz kapcsolódó és erdőtümbben levő magánerdők községhatáronkénti területrendezését az osztatlan, közös gazdálkodás feltételeinek megteremtése érdekében,

— tartalmazzon előírást, az 1 ha-t el nem érő – nem erdőtümbhöz kapcsolódó – magánerdők, zárványterületek kezelésével kapcsolatosan;

— határozza meg, hogy azokban az ügyekben, amelyekről a magán-erdőgazdálkodás szabályozásakor nem rendelkezik, az általános előírások érvényesek.

Figyelembe véve az elmúlt évek tapasztalatait, megállapítható, hogy az erdőfelügyelőség a meglevő magánerdők gazdálkodásával, felügyeletével kapcsolatos jogszabályi előírások érvényesítését vagy a helyi önkormányzatok együttműködésével láthatja el, vagy a magánerdő-tulajdonosok teremtik meg ennek feltételeit.

1. Ha a helyi önkormányzat együttműködése biztosított (erdőtört alkalmaz, összegyűjti és véleményezi a magánerdő-tulajdonosok fakitermelési kérelmeit, elvégzi a tulajdonosok által kitermelt faanyag számbavételét, erről faanyagfelvételi lapot, szükség esetén szállítási engedélyt ad ki stb.), a jelenlegi gyakorlatot megfelelő egyszerűsítéssel tovább folytathatónak tartjuk.

2. Az együttműködés hiánya esetén a tartamos gazdálkodás, felügyelet és ellenőrzés az erdőbirtokossági társulatoknál alkalmazott előírások figyelembevételével történhetne. Ezek létrehozásához a kezdeményezést és a feltételek megteremtését a magánerdő-tulajdonosoknak kell keresztülvinniük.

3. A közelmúlt társadalmi, politikai változásai érelik azt a gondolatot is, hogy a magánerdők fakitermeléseinek engedélyezését – a községhatáronként megállapított keretszámok ismeretében – ismét célszerű lenne az önkormányzatok hatáskörébe adni, amennyiben erre fogadókészség van.

Ha az érdekelt önkormányzatoktól a fenti témakörben javaslatot, véleményt kapunk, az érdekeltekkel történt egyeztetés után továbbítani fogom.

DR. KOLLWENTZ ÖDÖN

Hogyan tovább?

(Az erdőbirtokossági erdők múltja és jövője, III., befejező rész)

A privatizálás alól az erdőgazdálkodás sem vonhatja ki magát. Az állami erdő- és fafeldolgozó gazdaságokat talán csak a volt erdőbirtokossági társulati erdők használati illetőségeinek a sorsa érintheti. A tsz-erdők azonban ezzel kapcsolatban erősen érintettek lehetnek, mert erdeik nagy részét a volt erdőbirtokosságok erdei alkotják. Az erdőbirtokossági erdők eredeti formájukban való visszaállítása csak ott lesz lehetséges, ahol az egy tsz kezelésébe került, ezek legtöbbször ui. több tsz, erdő-, vagy állami gazdaság között került felosztásra. Felmerül még a tsz-ek által végzett erdőtelepítések sorsa! Véleményem szerint az erdők privatizálásával kapcsolatban három csoport kialakulására lehet számítani.

— Az eredményes gazdálkodást folytató tsz-ek erdőgazdálkodásukat az eddigiek szerint tovább folytatják. Itt leginkább azok jönnek számításba, ahol fafeldolgozó üzemekben anyagukat feldolgozzák; az erdő tulajdonosa a tsz.

— A tsz-ek kezelésében, de önálló gazdasági és elszámoló egységként működő erdőbirtokossági társulat ott, ahol a volt erdőbirtokossági társulat tagjainak a zöme tsz-tag akar maradni. Itt alakulhat meg a *termelőszövetkezeti erdőbirtokossági társulat*. Ennek területét a volt erdőbirtokossági társulati erdőterületek, továbbá a tsz által már betelepített és a még betelepítésre kijelölt területek alkotják. Használati illetőséggel bírnak:

- a) a volt erdőbirtokossági tagok, ill. azok egyenes ági leszármazottai, arányrészeinek nagysága szerint,
- b) a tsz-ek többi alkalmazottai (nyugdíjasok is) az a) pontnál feltüntetett arányrészeket meghaladó erdőterületekre vonatkozóan, továbbá az erdősítésre kijelölt területeknél.

Az erdő tulajdonosa: a Termelőszövetkezeti Erdőbirtokossági Társulat.

— A felbomló tsz-ek, ill. a tsz-ekből kiváló volt erdőbirtokossági erdőkből alakuló új erdőbirtokossági társulatok. Ezek önálló erdőbirtokossági társulatként működnek, tagjai és területe az előző pontban leírtak.

A tsz-ek által végzett erdőtelepítések az újonnan alakuló erdőbirtokossági társulat tulajdonát képezik. Ezekből azonban csak a (volt) tsz tagoknak lehet használati illetőségük. Az erdősítendő területek az új erdőbirtokosság valamennyi tagjának a használati illetősége, illetve erdősítési kötelezettsége.

Mindaddig azonban, amíg a földtulajdonra vonatkozó törvény hatályba nem lép, az erdőgazdálkodás a jelenlegi gazdálkodási formák szerint folytatandó. Ennek megjelenése után, minthogy új erdőtörvény addigi megjelenésére számítani nem lehet, az erdőbirtokossági társulatok megalakítására és működésére az 1935: IV. tc. 146–211. §-aiban, illetve a végrehajtási utasítás (35000/1938 FM. sz.) 283–387 §-aiban foglaltak értelmeszerű alkalmazásával történjék. Az újonnan megalakult erdőbirtokossági társulatokban a gazdálkodást csak új üzem (erdő) tervek elkészülte után lehet folytatni. Ezek mindaddig, amíg az új erdőtörvény el nem készül és hatályba nem lép, egyszerűen, az 1935: IV. tc. 32. §-a és a végrehajtási utasítás 72–73. §-aiban foglaltak szerinti munkával állíthatók össze. Az ezek részére szükséges adatok a tsz, esetleg az EFAG üzem (erdő) terveiből kivehetők. A tsz-ek alkalmazásában álló erdészeti szakemberek további alkalmazását az erdő őrzése és a szakszerű gazdálkodás biztosítása végett az újonnan alakuló tsz-ek részére (akár közös erdész alkalmazásával) kötelezővé kívánatos tenni.

Az erdőbirtokossági társulatok újraszervezésével kapcsolatban sok kérdés merül fel, amikre annak idején majd rendelkezéseket kell hozni. Néhány a legfontosabbak közül.

1. *Milyen feltételek szükségesek:* a tsz-ből való kiválasztáshoz és az erdőbirtokossági társulat megalakulásához; a tsz-ek által végzett erdőtelepítések és a betelepítendő területek erdőbirtokossági társulatokhoz való csatolásához.

2. *Hogyan történjék:* a használati illetőségre jogosultak és a jogosultság mértékének a megállapítása (volt ebt. tagok, azok leszármazottjai, tsz-tagok, tsz-nyugdíjasok; az erdőbirtokossági társulati erdőben a volt tsz erdészek alkalmazása, saját, ill. közös erdészek alkalmazásának kötelezettsége).

3. *Egyéb kérdések:* az erdőbirtokossági társulati erdők állami kezelése, felügyeleti szerve (–i), erdőrendészeti hatósága (–i); az egyszerű üzemtervek (erdőtervek) összeállításának módja, határideje, készítője.

Az új erdőbirtokossági társulatok szervezése lelkiismereti és morális emelkedettséget kíván, területének és tagságának megállapítása esetenként igen körülményes lesz.

Az IUFRO második évszázadára készül

Az Erdészeti Kutatóintézetek Nemzetközi Szövetsége (IUFRO) XIX. Világkongresszusát Montreálban, Kanadában rendezte meg 1990. augusztus 5. és 11. között. Ez volt az 1892-es alapítás óta eltelt évszázad utolsó kongresszusa. A következő világkongresszusra 1995-ben *Temperében* (Finnország) kerül sor. Az 1992-es centenárium ünnepségeit az alakulás színhelyén, Eberswaldében (volt NDK) fogják megrendezni.

A kongresszuson öt évre megválasztott tisztségviselők és kitüntetett tudósok között több magyart is találunk. Az IUFRO érdekében kifejtett tevékenységéért kitüntetett hat tudós között van *Sziklai Oszkár*

professzor, a brit columbiai egyetem tanára. Kitüntették a magyarul kiválóan beszélő zágrábi *Mirko Vidakovic* professzort is; mindketten díszdoktorai soproni egyetemünknek is.

Az IUFRO 45 tagú végrehajtó bizottságának elnöke a malaysiai *Nor Salleh* lett. A bizottságban a kilenc erdőgazdasági régió képviselőjéül *Winkler Andrást*, az EFE rektorát választották meg.

A szakmai szervezetben az erdészeti szaporítóanyaggal és erdővédelemmel foglalkozó 2. divízióban magyar szakembert választottak vezető pozícióba: *Mátyás Csaba* az erdészeti nemesítési és génmegőrzési osztály vezetője lett.

Diplomatervező erdőmérnök–hallgatók és témáik az 1990/91. tanévben

BALLA TIBOR: Nemesnyár üzemi klónösszehasonlító kísérleti erdősítések felmérése

CZIROK ISTVÁN: Idős bükkösök felújítási lehetőségeinek vizsgálata a farkasgyepűi ökoszisztéma kutatási területen

CSIKY ZSOLT: Nyár- és fűzklónok növekedésének, fenológájának és telepítési technológiájának vizsgálata Sopronkőhidán

DUDÁS BÉLA: A Hortobágyi Állami Gazdaság jövője

GALAVITS LÁSZLÓ: Csemetetermesztési technológiák értékelése a vitnyéd–sweitzertosi csemetekertben

GÉRINGER PÉTER: Cserések felújítása és fajcserés átalakítása a Balatonfüredi Erdészet területén

GYENES KÁROLY: Új nemesnyár-fajták értékelése a Duna árterében lévő állományok alapján a Kiskunsági EFAG területén

HORVÁTH JÓZSEF ATTILA: Akácállományok felújítása a Valkói Erdészet területén

RÁDLER ERNŐ: Faállományszerkezeti vizsgálatok tisztítási korú vöröstölgyesben

SZAUER MÁTYÁS: Erdőfelújítási terv a Visegrád 17 C és 20 A erdőrezszetekre

MAGYAR FERENC: Tisztítások, törzskiválasztó gyérítések értékelése kocsányos tölgyesekben

BALOGH LAJOS: A talaj savasodásának mérésére szolgáló eljárások erdészeti alkalmazásának lehetőségei

FAGYAS ZOLTÁN: Baktalórántházi természetvédelmi gyertyános-tölgyes termőhelyi, faterméstani adottságainak feltárása. Erre alapozva annak értékelése, van-e lehetőség hasonló összetételű erdők létrehozására a nyírségi erdőgazdasági tájon belül

BERZE GYÖRGY: A fa energetikai hasznosításának lehetőségei és korlátai

BÍRÓ IMRE: Vizsgálatok az *Armillaria mellea* csoportba tartozó gombák előfordulása és gazdanövénykörének meghatározására

FERSCH ATTILA: A Mezőföldi EVAG Sárosi Erdészeti területén Cece és Vajta község határában lévő fenyvesek egészségi állapotának vizsgálata

FRANK TAMÁS: Ragadozómadarak, fekete gólya és holló aktív védelme a Bükkben

KELEMEN GÉZA: A Nitrokémia Ipartelepek környékén lévő tölgy- és fenyőállományok egészségi állapotának vizsgálata

KONDOR KATALIN: Vízbilógiai vizsgálatok a soproni Rák-pataokban és mellékágaiban

MARKÓ BÉLA: A Sümeg környéki és kelet-zalai szelídgesztenyések egészségi állapotának vizsgálata

NAGY ZOLTÁN: A szelídgesztenye egészségi állapotának vizsgálata a Mecsek környékén

PELLINER ATTILA: Madárvonulás vizsgálata a Fertő-táj hazai részén

SZABÓ LAJOS: Vadkár vizsgálatok a Parád-fürdői Erdészet területén

AROS GÁBOR: Az Agostyáni Arborétum fejlesztési tervének elkészítése

MÁTYÁS GÁBOR: A kocsánytalan tölgy-fajok hazai elterjedésének és a tölgypusztulás fellépésének összefüggései

MIHÁLYI ZOLTÁN: Organogenezis vizsgálata különböző hormonadagolások mellett fehér nyár és akác szövettenyészetekben

GÁBOR EDIT: A Tisza I. vízlépcsőrendszer térségének ökológiai elemzése

KÁROLYI NOÉMI: Sóstó és környéke fejlesztési tervének elkészítése

MALGAY VIKTOR: A „Szerfa” leányvállalat (Darány) erdőgazdálkodásának környezetvédelme és fejlesztése

MÁRVÁNYI CSABA: A Várpalota környéki immissziós károsítású erdők rovarpopulációs tesztvizsgálata és kölcsönviszonyai

PUKÁS MIHÁLY: A víz levegőszennyezettségi tesztvizsgálata

SCHMIDT TAMÁS: A Duna alsó szakaszán élő halak biológiai tesztvizsgálatai a vízállapot függvényében

BUNYEVÁZ RÓBERT: A máza–szászvári alsó felkészítőtelep tevékenységének értékelése

FARKAS CSABA: Különböző választéktervezési eljárások összehasonlítása és hatásuk a gazdasági eredményre

HAVASI TIBOR: A guthi hosszúfás felkészítőtelep munkájának értékelése

PÁLFALVI ZSOLT és SÁNDOR DEZSŐ: Részletes útéptési terv készítése. (Ugodi Erdészet)

ZSIDY ÁKOS: A papírfá gépi kéregzésének szervezési kérdései és fejlesztési lehetőségei a Kiszálldi EFAG-nál

BALSAY ZSOLT: A Mezőföldi EVAG fehérvárcsurgói mufontelepítésének értékelése

BARTUCZ FERENC: Zemplén szarvasállományának vizsgálata

BODOLAI ISTVÁN: Új vadászterület kialakításának lehetőségei Perkupa térségében

JÁNOSKA FERENC: Madárállomány–vizsgálatok a LAJTA–PROJECT területén

JENEI JÓZSEF: A nagyvad–takarmányozás fejlesztési lehetőségei, különös tekintettel a vaddisznóskerti viszonyokra

LAPOS TAMÁS: A nagyragadozók spontán visszatelepülése az Északi–középhegységbe

HORVÁTH TAMÁS: A vadkereskedelem időszerű kérdéseinek ökonómiai értékelése

KORN IGNÁC: Erdei vadkárak és elhárításuk ökonómiai értékelése a Balatonfelvidéki EFAG Farkasgyepői Erdészeténél

FRANK NORBERT és FÜREDI LÁSZLÓ: Exótatelepítés területének felmérése Obornak község határában

LÁZÁR TAMÁS: Megvalósulási (üzemi) térkép készítése a Mátra–Nyugat–bükk EFAG gépüzemének területéről

TURI ZOLTÁN: A Fertő tavi nádasok terjeszkedésének és belső szerkezeti változásának vizsgálata távérzékelési módszerekkel

VARGA JÁNOS: A sopronbánfalvi Hősök Temetője növényfelmérése

VARGA PÁL: A Sokkisha SET 2 mérőállomással és egyéb geodéziai műszerekkel nyert mérési eredmények feldolgozása és erre alapozott térinformatikai rendszer kialakításának lehetőségei IBM PC–AT kompatibilis számítógépen

BODNÁR CSABA: A növényterület és a növedék összefüggése, egyes fa távolságfüggő fatermési modellek vizsgálata

FATÉR MIKLÓS: Az elegyes erdők nevelővágásának tervezési problémái

KULCSÁR ZSOLT: Föld és élőfakészlet–vagyon pénzbeni értékelése. A Zirci Erdészet erdővagyon értékelése

PÉCHY LÁSZLÓ: A tűzkárak értékelése a Sopron környéki erdészet területén

SZALAINÉ CSOMÓS KRISZTINA: Zsebszámítógép az erdőrendezés oktatásában

TÓTH ZOLTÁN: Tölgypusztulás okozta növedékvesztesség vizsgálata

PEINSTINGL ÉVA: Somogy és Zala megye erdészházainak értékelése

CSEPELI SÁNDOR: Tetőszékek gyűjteménye — rajzos tanulmány

A faállományok genetikai kincsének megőrzésére Ausztriában a minisztérium megbízásából a kutatóintézet 1986 folyamán 20 évre szóló tervet veti fel munkatervébe. A kutatási tervnek három súlypontja: génrezervátumok, szaporítóanyag–bankok és magültetvények létesítése és berendezése. Az erdők 3–5%–át tervezik ilyen célra fenntartani. Eddig mintegy 12 500 ha megtartandó erdőrészt jelöltek ki, és ennek adatfelvétele tavaly már meg is indult. A többi munka is jelentősen előrehaladt az elmúlt négy év alatt. Az intézet tulni maghűtőházát génbankká fejlesztették ki. Létrehoztak 28, egyenként 1,5–2 ha kiterjedésű klónarchívumot 12 fafaj 2045 kiválasztott egyede számára. A végső cél 150 egységben 15 ezer válogatott egyed. Öt egység betelepítése 1990–ben már megtörtént, 1991–re ugyanennyi van előkészítve. A tervvel kapcsolatos kutatásban nagy külföldi közreműködésre is számítanak.

(ÖFZ 1990. 12. Ref.: Jérôme R.)

Természetes jelleget mutató erdőfoltokat helyezni védelem alá Európa–szerte a fontosabb termőhelyeket jellemző erdei életközösségek zavartalan fejlődésének megfigyelhetősége érdekében. Ezek általában 10–20 ha, de legalább 1–2 ha kiterjedésűek, az adott körülményektől függően. A természetben is állandósított határokon belül ezeken minden emberi beavatkozástól tartózkodni kell, kivéve a vadászatot, fokozott levadászással meg kell előzni itt a vad tömörülését, állandó tartózkodását.

Németországban eddig ilyeneket az állami erdőterületeken jelöltek ki. Ausztriában a pénzügyminisztérium előzetes engedélye volt szükséges a gazdálkodás alóli kivonáshoz, és ennek alapján eddig 17 ilyen védett területet jelöltek ki állami erdőben, de egyes nagybirtokosok önként is csatlakoztak ehhez a mozgalomhoz.

(ÖFZ 1990. 7 Ref.: Jérôme R)

Újjáalakult az MTA Erdészeti Bizottsága

A Magyar Tudományos Akadémia vezetésének megújulásával párhuzamosan újjáalakult az MTA Agrártudományok Osztályán belül az Erdészeti Bizottság is. A tudományos minősítéssel rendelkező szakemberekre kiterjedő titkos szavazás eredményeképpen az Erdészeti Bizottságnak 20 tagja van. Elnökéül Mátyás Csabát választották meg. Tagok: Bondor Antal, Danszky István, Herpay Imre, Járó Zoltán, Keresztesi Béla, Király László, Kovács Jenő, Kóhalmy Tamás, Majer Antal, Magyar János, Márkus László, Pagony Hubert, Rédei Károly, Solymos Rezső, Szodfridt István, Szontagh Pál, Tóth Béla, Újváriné Jármay Éva, Winkler András. Az ugyancsak megválasztott Szőnyi László és Madas András nem vállalták a tagsággal járó feladatokat.

Az Erdészeti Bizottság a jövőben a minisztériumi irányítástól függetlenül, az MTA szervezeteként tevékenykedik. Ennek megfelelően megváltozott szervezeti formában is fog működni. Az 1990. december 7-én hozott határozat szerint az albizottságok számát kettőre korlátozták: az Erdő- és Vadgazdálkodási Albizottság elnöke Bondor Antal, a Faipari Albizottság elnöke Winkler András lett.

Az MTA Erdészeti Bizottsága jövőbeni tevékenységi körét és feladatait Mátyás Csaba megnyitó előadásában fejtette ki, amelynek rövidített változatát a következőkben adjuk közre.

GONDOLATOK AZ MTA ERDÉSZETI BIZOTTSÁGÁNAK FELADATAIRÓL

A közéletben gyakran hangzik el a vád, hogy a múlt rendszerben a szakmai vezetés semmibe vette a tudományos testületek véleményét, s ez számos hibás döntés meghozatalát eredményezte. Ágazatunk esetében ezzel szemben mindvégig szoros volt a kapcsolat az MTA-MÉM Erdészeti Bizottság és az Erdészeti és Faipari Hivatal között: a felső vezetés folyamatosan igényelte a Bizottság szakmai támogatását. Az FM Erdészeti és Faipari Főosztályának új vezetése is támaszkodni kíván a szakmai elit véleményére; nemrég megalkotott szakértői bizottságaiban tagjai közül többen tevékenykednek. Felmerül a kérdés, hogy ilyen körülmények között egyáltalán szükség van-e egy külön akadémiai bizottságra, és ha igen, milyen jellegű tevékenységet kellene folytatnia?

Azzal, hogy a továbbiakban a testület, mint MTA Bizottság, nem pedig mint MTA-MÉM Bizottság fog működni, a közvetlen tanácsadási, döntéselőkészítési tevékenység nem képezheti feladatát. Ettől függetlenül nem férhet ahhoz kétség, hogy mindenfajta tudományos tevékenység életelme a szakmai-gyakorlati háttér nyilvánossága.

A feladatkör megválaszolásához előzőleg tisztázni kell az alap- és alkalmazott kutatás, valamint a felsőoktatás pozícióit. Az egyetemi oktatás és a kutatóintézeti tudományos tevékenység mesterséges, és hatásában igen negatív különválasztására gondolok, amelyet valamennyi szovjet befolyás alá került országban bevezettek. Ez mindaddig nem tűnt fel, amíg az egyetemeket a tervgazdaság irányzásait végrehajtó diplomagáraknak tekintették. A közeljövő kíméletlen változásai nemcsak a tekintetben lesznek ébresztő hatásúak, hogy a végző mérnökök a piaci kereslet-kínálat alanyaivá válnak, hanem abban is, hogy szellemi életünk nyitottá válásával az egyetemi képzés módja és szintje is nemzetközi megmértetésnek lesz kitéve. A kutatás jelenlegi profilja is felülvizsgálatra szorul amiatt, hogy a kutatásban, az erdészeti tudományban súlyponteltolódás körvonalai rajzolódni kezdnek. Ennek okai részben globális, részben regionális tényezőkre vezethetők vissza, amelyek miatt az erdőgazdálkodás problémaköre megszűnt egy eléggé korlátozott szakmai „belsőteret” belülygés lenni, és végül is öröndetes módon társadalmi kérdésé válik. Emiatt az erdőgazdálkodás erdőgazdasági és „szolgáltató” szerepe gyengül az erdő erőforrásai és javai megőrzésének igényével szemben. A tartamos erdőgazdálkodás fogalma így az erőforrások sokoldalú tartamosságára (az angol szakirodalomban: multiple resource sustainability) bővül, amely a fatermesztés mellett nem csak a termőhelyi potenciál, az üdülési érték és a védelmi funkció fenntartását foglalja magában, hanem a víz- és levegőminőség, a flóra és a fauna faji és genetikai sokfélesége, a biotóp minősége megőrzését is.

Hazánkban és az egész kelet-európai régióban kutatási igény- és súlyponteltolódásra számíthatunk amiatt, hogy az általános gazdasági szerkezetváltás keretében jelentős átrendeződés jelei mutatkoznak az erdészeti-faipari szektoron belül is. A feltehetőleg visszaszoruló nagyvállalati vertikumok helyett egy széttágítottabb,

kevésbé koordinálható, ugyanakkor a gazdálkodási függetlenséget feladó üzemi háttérrel kell számolnunk. Nem hanyagolhatók el a regionális szempontok között a piaci orientáció változásából adódó következmények. Az új piaci feltételek az erdőgazdálkodási és faipari tevékenység gazdaságosságát, és egyáltalán kivitelezhetőségét keményen meg fogják kérdőjelezni. Mindez az erdészeti tudományok, kutatás és felsőoktatás helyzetét nem hagyja érintetlenül.

Mind a szakoktatásban, mind a kutatásban, fejlesztésben a tudományos tevékenység megerősítése, a nemzetközi szinthez való felzárkózás jelenti a kiutat. Amint a közvetlen nemzetközi kutatási kommunikáció és verseny feltételei a tudományos szférát is eléri, tarthatatlanná válnak a látszólag gyakorlatias, de sokszor nagyon is felszínes, tudományos megalapozottságot nélkülöző programok, amelyek az eredményt elfogadó fórumok igénytelenségének, esetenként a személyes összefonódásoknak köszönhetik létüket.

A látszattudomány művelésének csak akkor szabhatunk gátat, ha minden eszközzel arra törekszünk, hogy visszaállítsuk az igazi tudomány becsületét. Ez közvetlen adminisztratív beavatkozással nem érhető el. Szükség van olyan fórumra, amelyik nagyon tudatosan törekszik a követelményszint emelésére, amely integrálja a különböző intézményekben erre alkalmas potenciált és segíti a tudományosan megalapozott tevékenység elismerését.

Mindezek alapján a következőkben foglalhatók össze az MTA Erdészeti Bizottság céljai:

- a bizottság ne tekintse elsődleges feladatának az éppen aktuális szakmai kérdések megoldását; a szakmai véleményformálásban törekedjen az objektív, tudományos alapokon nyugvó szempontok érvényesítésére;
- a bizottság vállalja fel a tudományos munka kon-

cepcionális irányítását és gyakoroljon ilyen értelemben felügyeletet a kutatási tevékenység felett, elsősorban a kutatás és oktatás hosszú távú eredményességét tartva szem előtt;

- a bizottság fórumai segítsék elő a tudomány művelését és alkalmazását, teremtsenek követelményszintet, amely orientálja a kutatásban, oktatásban dolgozókat. Ennek egyik eszköze a tudományos minősítés felügyelete, a szakmai utánpótlás kinevelése;

- a bizottság segítse elő a felsőoktatás és a kutatás természetellenes szétválasztásának megszüntetését, az egyetemi és kutatóintézeti tudományos munka integrálását anélkül, hogy az egészséges verseny és a kutatás önállósága csorbát szenvedne;

- a bizottság támogassa az interdiszciplináris kapcsolatok fejlesztését a rokon tudományterületekkel, mindenfajta szakmai és tudományos elzárkózás elkerülése végett.

Az előttünk álló, egészen bizonyosan sok nehézséget rejtő és válságos időszakban akármelyik kívánság megvalósítása sem lesz könnyű. Meggyőződésem azonban, hogy más út nincs. Befejezés helyett álljanak itt *Wilhelm von Humboldt* pontosan 180 évvel ezelőtti papírra vetett gondolatai a tudományos megalapozottság fontosságáról: „*Mihelyt szakítunk azzal, hogy a szó valódi értelmében a tudományt kutassuk, vagy azt képzeljük, hogy azt nem a szellem mélységében szükséges megteremtünk, hanem elégséges extenzív módon gyűjtögetni, egymás mellé sorakoztatva az adatokat, úgy visszavonhatatlanul és örökre elveszett minden a tudomány számára, ugyanis a tudomány, ha sokáig így folytatjuk, elillan, oly módon, hogy még a nyelvet is mint üres hüvelyt hagyja hátra, és azzal elveszett az állam számára.*”

Dr. Mátyás Csaba

Koronaritkulásra is kiterjesztették a rendszeres nagyterfeltározást Ausztriában és ebből következtetnek a faállományok egészségi állapotára. Az 1985 és 1990 közötti adatok azt mutatják, hogy a náluk legfontosabb lucosok állapota az utóbbi években fokozatosan javult. Az utolsó megfigyelések szerint már csak 20% a különböző mértékben megritkult korona. Az erdeifenyő 43%-kal stagnál. Egyre romlik a tölgyek helyzete: amíg 1985-ben még 54% volt az egészséges, ez 1990-re nagyjából egyenletes ütemben 26%-ra romlott.

(ÖFZ 1990. 11. Ref.: Jérôme R.)

Ökológiai kérdések ökonómiai kezelésére német mintára intézet (Institut für ökologische Wirtschaftsforschung) alakult Bécsett. Nyilvános bemutatkozásán számos erdész szakember is megjelent. Az intézet egyesek, vagy intézmények megrendelésére a témakörébe vágó kutatást és ilyen kérdésekben hivatalos állásfoglalást is vállal. Berlini elődje öt éves fennállása alatt állítólag érdekes eredményeket mutat fel. Talán választ kaphatunk arra is, hogy mennyit érnek az erdő szolgáltatásai.

(ÖFZ 1990. 11. Ref.: Jérôme R.)

Mikor fogunk európai módon kereskedni?

– avagy: Jó estét, Mr. Campbell!

Tavaly járt nálunk az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága szervezésében egy tekintélyes erdészeti delegáció.

A londoni nagykövetség kereskedelmi titkára, *Falusy Gusztáv* úr volt szíves megszervezni, hogy az angol Economic Forestry Group vezérigazgatójával egy egész estét kitöltő üzleti tárgyalást folytassunk. A találkozót a vezérigazgató úr kérte – mint mondotta –, szeretné felmérni, hogy melyek azok a lehetőségek, amelyek a megváltozott politikai körülmények között hasznosíthatók.

A szállásukra közel két órás késéssel befutó, de az országjáráson látottakkal módfelett elégedett delegáció csoportjából egy középkorú úr vált ki, és határozott léptekkel jött felénk, szélesre tárt kézmozdulataival jelezve, hogy elnézést kér a késésért, de oly gazdag volt a program... s fő, hogy itt vagyunk, jó estét, Uram.

Jó estét, *Mr. Campbell!* mi is örülünk... miután tisztáztuk, hogy azonnal tárgyalhatunk.

Mr. Campbell hamar a tárgyra tért. Rövid tájékoztatást kért cégünk, a KERTFORG tevékenységéről, majd ő is vázolta, hogy vezérigazgatósága alá tartozik az angol erdők 25%-ának kezelése. Előzetes információink alapján mindezt tudtuk, de míg a tájékoztató összefoglalót hallgattam, időm volt rá, hogy az elhangzottak alapján kísérletet tegyek arra, hogy felmérjem üzleti szándékait. Hamarosan kiderült, hogy Mr. Campbell alaposan tisztában van lehetőségeivel.

Udvarias puhatolódzásunkra – hogy vajon milyen árura számíthatunk hazájából – megnyugtató, hogy ismerve Magyarország anyagi helyzetét, nem eladni jött, hanem vásárolni. Szeretné – mondotta –, ha mielőbb kilábalna e szimpatikus nép szorult anyagi helyzetéből, s ebben segíteni akar. Mit tudnak adni, mit mondhatok üzletkötőinknek? – kérdezte, olyan hangsúllyal, hogy fenti szándékát illetően nem lehetett kételkedni.

Mivel cégünk jobbra kertészeti és erdészeti szaporítóanyag forgalmazásával foglalkozik, jeleztük, hogy jelentős tételeket tudnánk szállítani tölgyfélékből, akácból, esetleg elegyfajokból, illetve cserjefélékből.

Campbell úr elmondta, hogy országa erdészeti csemete vásárlásában közvetlenül ugyan nem érdekelt, de ha minőségileg és határidőben a nyugat-európai szabványoknak és szokásrendnek megfelelően tudunk szállítani, szó lehet harmadik országba való értékesítésről. Mindenesetre szükség lenne próbaszállításra, hogy felmérjék a magyar szállítók készségét.

Feszengeni kezdtem, mert eszembe jutott, hogy két évvel ezelőtt hasonló szándékkal egy belga ügyfelünk kért tízezres referenciaszállítást akáccsemetéből. Az ötforintos darabonkénti árért mindössze annyit kértek, hogy 80–100 cm-es legyen az anyag és két helyen legyen összekötve. (Ezt a termelő céggel is közöltük, igaz a kis tételre való tekintettel nem voltunk ott a berakásnál.) Belgiumban, a kamion érkezésekor ott volt kollégám, s szégyenkezve vette tudomásul, hogy az egyéb kertészeti áru közül szinte villával kellett kirakni a szalmaként összekuszálódott akáccsemetéket, amelyek között a 30 cm-től minden méret volt – „természetesen” csak egyszer összekötve a százaz kötegek.

Az angol úr valamit sejtetett, mert közölte, hogy különféle erdei magvak árajánlatát szívesen vennék, az elfogadott nyugat-európai szabványok betartásával. S ezt nyomtatékosan kérte. (Határozott igent nem mertem most sem mondani, mert felémlelt, hogy neves erdőgazdaságunktól kért magminta jó hónapos késéssel érkezett meg legutóbb, s a magvak laborvizsgálati eredményeinek hivatalos papírai is sokszor több hónapos várakozás után készülnek csak el.)

Lehet szó biohumuszlól, esetleg bükk fűrészáruról is, igaz ez utóbbiból „csak” 300 m³/év – jó minőségű anyag kell a fognipiskáló alapanyagának – sorolta.

Well, well, Mr. Campbell, bár mint utóbb kiderült, a biohumusz minőségét csak kis tételben tudták garantálni csomagolás nélkül, a szóbanforgó bükkanyag árajánlatára több helyről a mai napig várunk. (Igaz, ez utóbbi tétel azóta tárgytalan lett.)

S míg partnerünk lassan elfogyasztotta a jégkockákkal teli paradicsomlevét, végigpergett előttem sok-sok reklámáció, utólagos minőségi engedmény, árengedmény, késedelmes határidők miatti idegeskedés – igaz mindez a már irányunkban edzett ügyfelekkel.

Kockáztathatjuk-e a ma még sok jó szándékot az igényes kereskedelemhez szokott új piac kiábrándításával, vagy várjunk, míg előbb-utóbb rákényszerülünk, hogy megközelítőleg európai módon kereskedjünk? Ezek a gondolatok kavargtak bennem, miközben vacsorához szólították a vendéget, aki – mint mondotta – jó estét, uraim, várom az árajánlatukat a megbeszéltek szerint.

Jó estét, Mr. Campbell!

Jó reggelt, erdészek!

Pápal Gábor

DR. FÜHRER ERNŐ — DR. JÁRÓ ZOLTÁN

A FELTÉTELEZETT KLÍMAVÁLTOZÁS VÁRHATÓ HATÁSA A MAGYARORSZÁGI ERDŐÁLLOMÁNYOKRA ÉS AZ ERDŐGAZDÁLKODÁSRA

Éghajlatunk változása, változékonysága elsősorban magában a természeti rendszerben gyökeredzik. Az utóbbi évek felismerése szerint azonban éghajlatunk változását az emberi tevékenység is jelentősen befolyásolja. Az antropogén hatások közül az üvegházhatást kiváltó és azt fokozó gázok a légkör általános felmelegedéséhez vezetnek. Az előre jelzett felmelegedésért 50%-os mértékben a CO_2 -gáz a felelős, melynek légköri koncentrációja az ipari forradalom előtt mintegy 275 ppm volt, míg napjainkban már 350 ppm. Ehhez az emelkedéshez az ipari tevékenység mellett mintegy 35–50%-os mértékig hozzájárul a Föld erdőterületének és produktivitásának fokozatos csökkenése is. Következésképp a kibocsátás mérséklését az erdőirtások megszüntetése, a szén-dioxid légköri koncentrációjának csökkentését pedig a meglévő erdőterületek potenciális termőképességének jobb hasznosítása (rontott erdők átalakítása) és új erdők létesítése nagy mértékben elősegítheti.

AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁS ÉS AZ ERDŐ KAPCSOLATÁNAK FELTÁRÁSA

Az éghajlat változékonyságának és feltételezett változásának hatásvizsgálata az erdőállományokra azon alapszik, hogy az erdő olyan ökológiai rendszer, amelyben a klíma döntően meghatározza az erdő összetételét és közvetve az erdő szervesanyag-termelését. Szervesanyag-termeléshez szénforrásként az erdő fái a légköri szén-dioxidot használják fel, részben tartósan beépítve a fatestbe, következésképpen az erdő szervesanyag-termelésével visszahat a légköri szén-dioxid mennyiségének szabályozásán keresztül magára az éghajlatra, annak változására is.

Az antropogén eredetű globális klímaváltozás regionálisan a klímaövek eltolódásaként értelmezhető, és legerősebb érvényesülése a közepes szélességi régiókban valószínűsíthető. Ezen a területen a klíma nemcsak melegebb lesz, hanem átlagban szárazabb is. Ez utóbbi körülmény pedig befolyásolja a magyarországi erdők területi elhelyezkedését, összetételét és produktivitását. Ezért szükséges a várható következményeket a már ismert ökológiai-termőhelykutatási felismerésekre építve tanulmányozni, illetve új, a témával kapcsolatos kutatásokat megindítani.

A várható következmények becslése az erdészeti klímaosztályozás alapján

A magyarországi fő állományalkotó fafajok termőhely-igényének feltárása, valamint areájuk értékelése alapján kialakításra került egy sajátosan magyar termőhely-értékelés.

Ebben a termőhely-értékelésben döntő szerepe van az éghajlati viszonyoknak. A kutatás folyamán, feldolgozva 62 meteorológiai állomás adatait és egybevetve ezek erdőterületeivel, megállapítható volt, hogy az erdőterületeknek legszorosabb kapcsolata a légnedvességgel van. A légnedvesség júliusi 14 órás átlaga bizonyult legalkalmasabbnak a termőhely klímaterminológiai jellemzésére. Ezen felismerés alapján közvetett módon fafajokkal, ill. erdőterületekkel meghatározhatók egy erdőterület termelési egység – klímaviszonyai.

Az erdészeti klímátípusok a következők.

Bükkös klíma. A bükkös a párás hegy- és dombvidékek állománya. Elterjedésében a klímaterminológiai közlő a páratartalom játszik legnagyobb szerepet. Bükkösök ott alakulnak ki és élnek, ahol a júliusi 14 órás átlagos relatív páratartalom a 60%-ot meghaladja. Bükkös klímájú mindazon terület, ahol a bükk állományalkotó. Magyarországon bükkös klímájú terület — különösen zonális helyzetben — aránylag kevés van. Az extrazonális párás északi, keleti hegyoldalak, párás völgyek kedvező klímáját minden meteorológiai adatsornál jobban jelzi a bükk. Az ország erdőterületéből mintegy 9,5%-a bükkös klímájú.

Gyertyános-tölgyes klíma. E klímára jellemző a gyertyán, tehát ebbe a klímába tartoznak a hazai gyertyános-kocsányos és gyertyános-kocsánytalan tölgyesek, valamint az elvétve előforduló gyertyános-cseresek területei. A gyertyán is igényes a levegő páratartalmával szemben, ha nem is olyan mértékben, mint a bükk. A júliusi 14 órás légnedvesség jellemzője 55–60%. A gyertyán a bükkös klímában is nagy vitalitású elegyfa. Az 55%-os légnedvesség alatt viszont vitalitása nagyon csökken, hasonlóan felújuló képessége is. Ezen területeken az idősebb gyertyánok csúcscsáradók és rendszerint kiszorultak az állományból. A gyertyán Magyarországon a mérsékelt melegigényes fafajok közé tartozik. A gyertyános-tölgyesek sok sík és enyhe lejtésű területéről kiszorultak. Kisebb mér-

tékben a mezőgazdaság foglalta el területüket, nagyobb mértékben elegyetlen cseresek, akácok, erdei fenyvesek kerültek helyükre. Az ország erdőterületéből 34,5% a gyertyános-tölgyes klímájú.

Kocsánytalan tölgyes, illetve cseres klíma. A kocsánytalan tölgyet és csert együtt vagy felváltva használhatjuk az azonos klímaviszonyok jellemzésére. A két faj elterjedését elsősorban a talaj választja szét, klímaigényük hasonló. A kocsánytalan tölgy és a cser kevésbé páraigényes, mint a bükk vagy a gyertyán. Légnedvességigényük az 50–55% júliusi 14 órai átlagos relatív páratartalommal jellemezhető. A kocsánytalan tölgy és a cser a bükkös és a gyertyános-tölgyes klímában is gyakori, azonban kizárás alapján csak ott klímajellemző, ahol a bükk és a gyertyán az alacsony páratartalom miatt már nem él meg. A kocsánytalan tölgyes, illetve cseres klímában a termőhely termőképességét döntő mértékben a hidrológiai viszonyok és a talaj vízgazdálkodása határozza meg. Jellemző, hogy ebben a klímában még tipikus erdőtalajok alakulnak ki. Az ország erdőterületéből 32,5% a kocsánytalan tölgyes, illetve cseres klímájú.

Erdőssztyepp klíma. Ezt a klímát erdőtársulással, illetve fajokkal jellemezni nem lehet, mert ebben a klímában a többletvízhatástól független termőhelyeken összefüggő zárt erdő már nem alakulhat ki. Egyes szerzők a pusztai tölgyesek klímájának nevezik, azonban ezt az erdőtársulást nem mondhatjuk klímajellemzőnek. Az erdőssztyepp klíma nem szélsőségesen száraz. A júliusi 14 órai átlagos relatív páratartalom 50% alatt van, de hazánkban a 45% alá sehol sem esik. Az erdőssztyepp klímájú területek általában síkok és eredetileg mezősi vegetáció borította őket. Ebben a klímában a kontinentalitás nagy, de a kedvező időjárású években az erdőfelújítás, erdőtelepítés még a legszárazabb területeken is sikeres. Kétségtelen, hogy a száraz periódusokban aszályal kell számolni. A kis vízigényű kultúrfajok a többletvízhatástól független erdőssztyepp klímájú területeken erdőt alkothatnak, de növekedésük legfeljebb közepes. Az ország erdőterületéből 23,5% az erdőssztyepp klímájú. Az új erdősztyeppel ezen területek aránya növekszik.

A klímaosztályokhoz általános ökológiai, technológiai és ökonómiai feltételek is kapcsolódnak. A nagyobb légnedvességű területeken élnek a természetes, nagy stabilitású bükkös és gyertyános-tölgyes ökoszisztémák. A kocsánytalan tölgyes, illetve cseres klímájú területek az erdő számára már csak közepes adottságokat képviselnek. Az erdőssztyepp klímájú területen a természetes erdők már csak az ártereken, a közeli talajvízű termőhelyen alakulhatnak ki.

Az erdőgazdasági technológiák is szorosan kapcsolódnak a klímaosztályokhoz. A bükkösöket teljes mértékben, a gyertyános-tölgyeseket nagyrészt természetesen magról, az eredeti populációkat megtartva újítják fel. A kocsánytalan tölgyes, illetve cseres klímájú erdők felújítása legnagyobb részben csemetével, mesterséges felújítással történik. Az erdőssztyepp klímájú erdők mesterséges felújítású kul-

túr- és származék erdők, amelyek megtartása fokozott beavatkozásokat igényel.

A különböző klímatípusú erdők ökonómiai értéke eltérő. A legértékesebb bükkösök és gyertyános-tölgyesek fahozama (növedéke) kedvező, ökonómiailag a legjobbak. A kocsánytalan tölgyes, illetve cseres klímájú területek fahozama általában közepes, és a termelési költség jelentős, ökonómiailag közepes vagy gyenge értékűek. Az erdőssztyepp klímájú erdők költségigénye nagy, a fahozam a termőhelytől függően, az ökonómiai érték a fahozamtól függően változik, gyakran gyenge.

Amennyiben a Magyarországot érintő regionális klímaváltozás éves viszonylatban változó, de folyamatában melegebbé, csapadékban szegényebbé, légnedvesség-csökkenő tendenciával jellemezhető, abban az esetben a magyarországi természetszerű erdőtársulások területaránya, a termelési technológiák eredményessége és a fatermesztés természetes hozama, valamint gazdaságossága csökkenni fog. A kedvezőtlen változás folyamatosan érvényesül az erdősztyepp fajok megválasztásában, a felújításokban és a szervesanyag-képzésben. Ez esetben a hazai természetszerű erdőkre vetítve, 50–60 évet véve alapul, a következő folyamatos változások becsülhetők:

— a bükkösök területe kb. 7–8%-kal csökken, folyónövedékük 10–15%-kal lesz kevesebb, a felújítások eredményessége gyengül, költségei növekednek;

— a gyertyános-tölgyesek területcsökkenése mintegy 5%-os lesz, a folyónövedék 15–20%-kal lesz kevesebb, a felújítások eredményessége jelentősen gyengül, a költségek számottevően növekednek, a természetes felújítások helyett nagyrészt mesterséges felújításokat kell alkalmazni;

— a kocsánytalan tölgyesek és cseres-tölgyesek a legszárazabb klímában tenyésznek, ezért területük a klímaváltozás hatására csak 2–3%-kal csökkenhet, a folyónövedék azonban 20–25%-kal lehet kevesebb, a felújítások eredményessége nagymértékben gyengül, a költségek nagymértékben növekednek, a természetes felújításukat teljes mértékben fel kell váltani a mesterséges erdősztyeppel;

— az erdőssztyepp klímájú erdőterületek változása a szabad vízfészeségek (talajvíz, elöntések, összefutó vizek, mennyiségi és minőségi szikesedés) változásától függ. Előre jelezhető, hogy a nem erdősztyepp területek aránya nőni fog és a pionír fajokkal történő erdősztyeppel jelentős terfoglalásával kell számolni.

A klímaváltozás erdészeti értékeléséhez szükséges további ökológiai-biológiai kutatások

A feltételezett klímaváltozás és az erdőgazdálkodás szoros összefüggésének felismerését bizonyítja a hazai ismeretanyag túl az is, hogy az Éghajlatváltozással Foglalkozó Kormányközi Testület (ICCP) erdészeti szekciója 1989 októberében Bonnban stratégiai tervet dolgozott ki a

mérsékelt égövi erdőkre vonatkozóan. Ebben az alábbi főbb kérdésekre kívántak választ adni:

— hogyan és milyen mértékben járult hozzá az erdők irtása az üvegházhatás antropogén eredetű növekedéséhez;

— miként hat a klímaváltozás az erdei ökoszisztémákra;

— milyen intézkedések szükségesek az erdők védelmére, szén-dioxid-megkötő képességük fokozására.

A mérsékelt égövi erdők megbetegedése és pusztulása következtében felszabaduló szén-dioxid mennyisége ma még nem becsülhető. Hiányosak az ismereteink az esetleges klímaváltozás mértékéről és üteméről is, következésképp az erdei ökoszisztémákban várható változások csak bizonyos fenntartásokkal modellezhetők. Ezért a hazai természetföldrajzi viszonyok és az erdőgazdálkodás közötti összefüggés alaposabb feltárása és a változások előjelzése érdekében a következő témakörökben javasolunk kutatást végezni:

— *Az éghajlat és az erdőtársulások változása a múltban.*

Ennek keretében célszerű elvégezni az uralkodó fajok (bükk, gyertyán, kocsányos, kocsánytalan, cser- és molyhos tölgy) pollenazonosítását, a pollen időbeli, térbeli és mennyiségi meghatározását. Ezáltal leírható az egyes fajok, illetve erdőtársulások szukcessziója, egybevetve a holocén éghajlat változásával.

— *Az éghajlat és az erdőtársulások elterjedése.*

A természetes erdőtársulások elterjedését elsődlegesen az éghajlat határozza meg. A várható éghajlatváltozás okozta erdőtársulás-, fajfelterjedés-változás vizsgálatához kívánatos a magyarországi fajok areájának részletes klímaértékelése. Az areaközponatok és -határok összehasonlító klímaértékelését a módosított Walter-diagramok segítségével lehet elvégezni és ezek ismeretében modellezni a klímaváltozás hatását.

— *Az időjárás és az uralkodó fajok növekedése közötti összefüggés feltárása.*

A fák növekedése és szervesanyag-produkciója közvetlenül és közvetve az időjárás függvénye. Az évgűrű-analízis és az időjárási adatok közötti összefüggés vizsgálatával az elmúlt 100 év klímahatásait lehet a fák növekedésére vonatkozóan értékelni. Ezért szükséges a különböző termőhelyeken álló jellemző erdőtársulásokban az uralkodó fák növekedésmenetének meghatározása és annak egybevetése az időjárás változásával.

— *Éghajlatváltozási szcenáriók.*

A regionális éghajlatváltozás hatását vizsgálva az erdőállományokra és az erdőgazdálkodásra a következő modellek feltételezhetők:

— a változás a kontinentális klímahatást erősítő,

— a változás a mediterrán klímahatást erősítő,

— a változás a boreális klímahatást erősítő (Magyarországon nem valószínűsíthető),

— a változás a montán klímahatást erősítő (Magyarországon nem valószínűsíthető),

— változás nem történik.

Valamennyi modellre kidolgozandó az erdészeti klímatípusok változása és elterjedése, a fontosabb erdőtársulások, állományalkotó fajok elterjedése, az erdők várható szervesanyag-hozama.

— *Fajajmegválasztás.*

A Magyarországot érintő regionális klímaváltozás érinti a távlati fajajpolitikát. Az éghajlat változásától függően a magyarországi természetközeli erdőtársulások és fajok területaránya, a természetési technológiák eredményessége, a fatermesztés természetes hozama és gazdaságossága csökkenni fog. A változás folyamatosan elsősorban az erdőfelújításokban, erdőtelepítésekben és a hektáronkénti növedékképzésben fog érvényesülni. Ezért kívánatos lenne az 1978. évi ökológiai alapon elkészített fajajmegoszlási feldolgozást újból elvégezni, mert ezzel a 10 évi változást és a jelenlegi helyzetet, mint kiindulást lehetne megalapozni.

— *A szén-körforgalom és az erdő kapcsolata*

A föld erdei a becslések szerint 950 és 1650 milliárd tonna közötti biomaszával rendelkeznek, ami megfelel 475–825 milliárd tonna közötti szén mennyiségének. Vagyis az erdei biomaszában található a legnagyobb föld feletti szénkészlet. Regionálisan a Föld szén körforgalmában a magyarországi erdők jelentéktelen szerepet töltenek be, ettől függetlenül nem hagyható figyelmen kívül a magyarországi erdők szénlekötési folyamatának feltárása, vagyis az élőfa-készletbe beépült szénmennyiség nagyságának és annak évről évre történő változásának meghatározása.

AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁSSAL KAPCSOLATOS ÁGAZATI SZINTŰ FELADAT

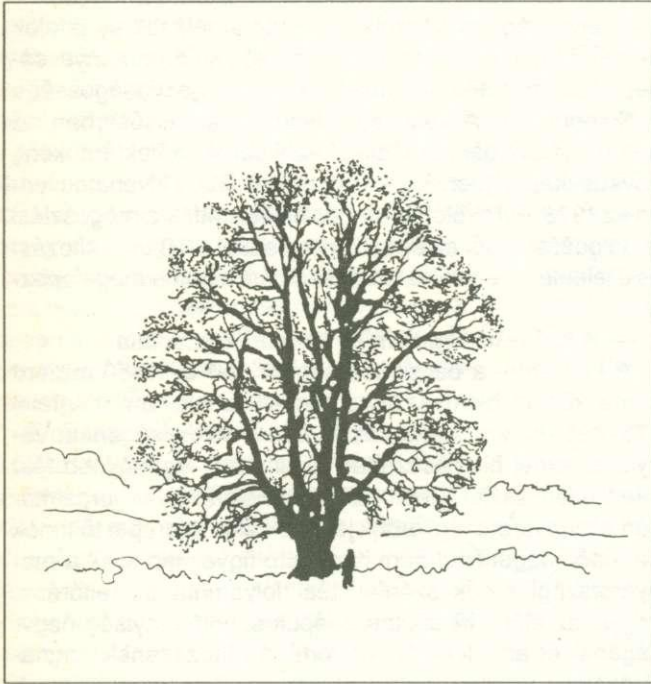
A szénlekötésben, a környezetünk kedvező alakításában és az erdőgazdálkodásban egyaránt kiemelkedő szerepe van az erdőtelepítéseknek és a szerkezetátalakításos erdőfelújításoknak. Hazánkban mintegy 1 millió ha olyan terület található, amely rentábilisan mezőgazdasági műveléssel kevésbé hasznosítható. Ezen területek beerdősítésével a klímaváltozás érvényesülését csökkentő erdészeti intézkedések célját messzemenőig szolgálhatjuk. Ennek előfeltétele azonban az, hogy kidolgozzuk a magyarországi erdők szénlekötési folyamatának feltárására épülő regionális éghajlatváltozás modelljei szerint:

— a szénlekötést figyelembe vevő termőhely szerinti fajaj-megválasztási irányelveket és

— a szénlekötést is figyelembe vevő hazai közép- és hosszútávú fajajpolitikai irányelveket.

Feltétel, hogy a globális éghajlatváltozás regionális érvényesülését a szakemberek Magyarország térségére adatszérien előre jelezzék, azért, hogy ezt a változást az erdőállományokra és az erdőgazdálkodásra is adaptálni lehessen. Az előrejelzés ismeretében részletes hatásanalízissel, az eddigi erdészeti-ökológiai kutatás eredményeinek felhasználásával és az ismertett új kutatások elvégzésével az éghajlatváltozás hatását a magyar erdőkre viszonylag nagy valószínűséggel meghatározhatjuk.

Ártereink fája: a magyar kőris

Kevés számú fáink egyike a magyar kőris, és az egyetlen, amely erdőalkotó (*Fraxinus angustifolia* WAHL ssp. *pannonica* SOÓ et SIMON). A botanikusok — magamat is annak tartom — a terepen inkább lefelé néznek, vizsgálódhatnak, valószínű az a föltevés, hogy felfedezése ezért oly késői, holott erdőalkotó fa. Kárpáti István figyelt föl rá a Baja környéki erdőkben, de ő *Fr. oxycarpa* WILLD.-nek vélte. — Soó Rezső és Simon Tibor 1960-ban állapították meg a faj nevét, valamint írták le az alfajt, és nevezték el. — Kárpáti Zoltán 1968-ban a Turján-vidéken gyűjtött anyagból fedezte föl és írta le 15 változatát, amelyet formára fokozott le Soó Rezső 1966-ban. (A közlemények megjelenésének visszasságai...) Kárpáti Zoltán faj alatti határozótáblázata elgondolkasztó, mert külön futtatja a levél és külön a termések szerinti levezetést.

Ennyit a múltjáról.

Magam a Dráva-síkon tanulmányoztam. Itt is erdőalkotó fa, illetve a legelőkön található legnagyobb méretű példányai, mint tanúfák. A magas kőristől korábban csak mint ökotípust különböztették meg, eltérő jegyei a következők: termete sudaras, rügye vöröslő sötétbarna, nem fekete, mint a magas kőrisé (*Fr. excelsior* L.) A levélké fogai elálló és kifelé görbülő, nem pedig befelé. A virágzat egyszerű füzér, nem mint ott, összetett fűrt. — A magyar kőris a kőris-szil-tölgyligetek (*Fr. pann.-Ulm.-Qu.*), a kőris-égerlapok (*Fr.-Aln.*), Somogyban a gyertyános-tölgyesek (*Fr. Pann.-Carp.*) jellemző és gyakori fája, de más társulásokban is gyakori.

Fáját a faipar nagyra becsüli, a múltban is így volt. Minőségére jellemző, hogy a német hadiipar a háború alatt mint „Vajszlóer Esche”-t nagyban szállította repülőgéplégcsavar készítésére! (Vajszló az erdészeti központ fő berakóállomása volt.) Eme kitűnő minőség okát abban vélem felfedezni, hogy a vizsgált fák legalább felénél lehetett megállapítani, hogy a levélállás háromtagú, váltakozó örvös = folia tristachia. Erre az alaktani különlegességre Millner Pál 1974 áprilisában hívta föl a figyelmemet, Pécs-Pellérd térségében gyűjtött virágzatokon.

Ez a változat az ágállásra is vonatkozik. A levéltöbbslet másfélszeres, az asszimiláló felület szintén, ez hathat a fa fizikai minőségére. Eme levélállás fákra vonatkoztatott mértéke nemcsak a szerző által megfigyelt, begyűjtött anyagra vonatkozik, hanem a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának anyagára is, a korábbi gyűjtésekre is. (Természetesen nem revideált, tehát *Fr. excelsior* kötegekben lévő anyagra.) Ez a folia tristachia nem helyi jellegzetesség, mert hazánkban és Jugoszlávia különböző helyein megtalálható (utóbbi Bózsa Pál, Újvidék gyűjteményéből). — Egy kisebb fa Szegeden, az Erzsébet-liget egyik lejárati lépcsőjének mellvédi nyílásával majdnem szemben, a járda széle mellett látható. — Teratológia nagy száma miatt nem lehet. Nem kötődik korhoz, mert az egészen fiatal fáktól a pár száz évesig megtalálható. Öröklődő tulajdonság! Taxonómiai talán változat. Ebben az esetben a var. typ.-vel képzett hibridje, annak különböző fokozataival. A legnagyobb példány, amit eddig sikerült lemérni, a Baranya megyei Besencén, a falu várdombi legelőjén díszlik, a hajdani, kiszáradt Feketevíz-medence közelében. A magányos faóriás törzsének talpa, ahonnan a felső gyökerek erednek, 5 m átmérőjű. Ez a talp talán a régmúlt mocsárára utal. A törzs kerülete a legszűkebb helyen mérve 575 cm. Az ágak ugyanis elég alacsonyan indulnak. A fa magassága 30 m. Egymásról nem tudva, közel azonos időben Pápai Jenő Sellyén, más módszerrel ugyanennyit mért. A lombkorona átmérője 30 m, kerülete 100 m! Az ágrendszer ennél a fánál két főágú sudaras, a lombzat keskeny kupola alakú. A hatalmas lombkorona biztos árnyékot adott a tűző nap ellen déli pihenésnek, a csűrhnének és csűrhnének, de hirtelen zápor ellen is védett. A csorgásvonalban töviskarám segítette az állatok együtt-tartását. Ezt sajnos lebontották, a megyei védeltséget kimondó határozat ünnepélyes ismertetésekor, rendcsinálás címén... A fa egészséges, kora 200–250 évre becsülhető.

A folia distachia ritkán, de nem jellemzően előfordul az Oleaceae család más nemzetségeinél is.

A magyar kőris areája az Eupannonicum. Sajnálatos módon Bugacon nem sikerült találni (de van), Bátorligeten erősen visszaszorulóban van, a *Fr. pennsylvanica* MARSH. foglalja el a helyét. Ennek egyetlen mutatója sem közelíti meg a magyar kőrisét.

Reméljük, hogy az „Ártéri élőhelyek védelme” és az ezzel együtt járó rekonstrukció figyelembe veszi ezt a minden szempontból értékes fát, a magyar kőrist.

DR. SOMOGYI ZOLTÁN

A MAGYARORSZÁGI TÖLGYPUSZTULÁS NÉHÁNY KÉRDÉSE ÖSSZEHAISONLÍTÓ ÉVGYŰRŰELEMZÉS ALAPJÁN

BEVEZETÉS

Közismert, hogy a mérsékelt égövben a fák ún. évgyűrűket fejlesztenek, s hogy az egymás után képződő évgyűrűk szélességéből következtetéseket lehet levonni a fák növekedését meghatározó külső környezeti tényezők milyenségére és azok hatásának erősségére. A magyarországi tölgypusztulással kapcsolatban évgyűrűelemzéseket eddig Igmándy (1986) és Babos (1987) végzett. Az ő munkájukat a statisztikailag nagyobb megbízhatóság és a még nyitott kérdések egy részének megválaszolása érdekében, ill. amiatt tartotam szükségesnek tovább folytatni, mert nem csak elpusztult, hanem élő beteg fákra is ma már hosszabb időszakon keresztül lehet a tölgypusztulás folyamatát az évgyűrűszerkezetben nyomon követni, s így vizsgálat alá vonni.

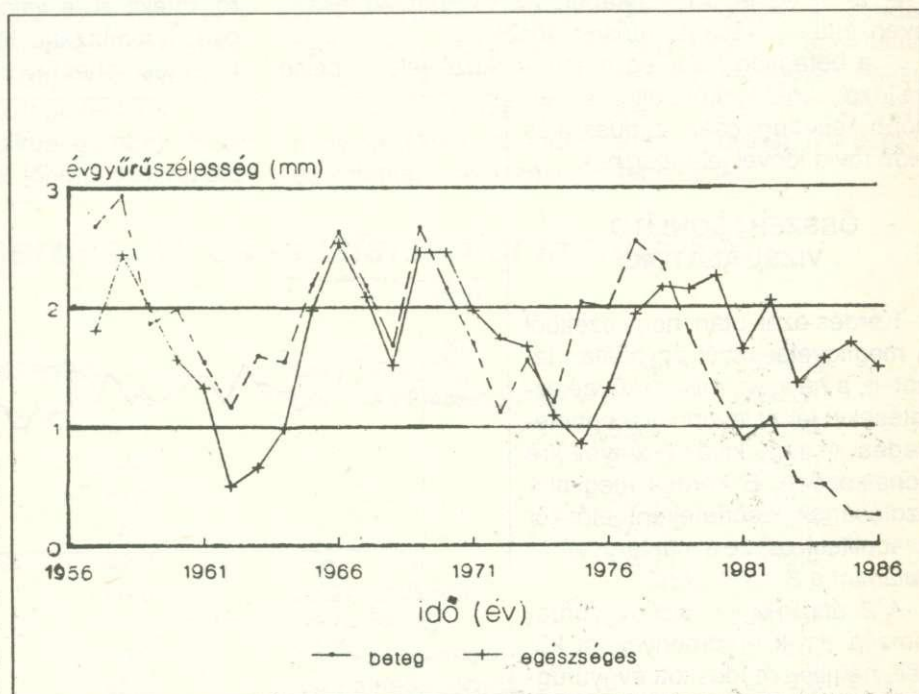
ANYAG ÉS MÓDSZER

A mostani elemzéshez Magyarországon három tájegységben (Bükk-, Mátra- és Soproni-hg.), elegyetlen, egykorú állományokban kijelölt elhalt, beteg, ill. egészséges kocsánytalan tölgyek [*Quercus petraea* (Matt.) Lieb.] mellmagasságból vett korongjait, ill. szintén mellmagasságban vett növédekcsapjait használtam fel. (A vizsgálatok részét képezik a Keresztési B. által vezetett, „A tölgyek komplex genetikai, taxonómiai és rezisztencia-életani kutatása, különös tekintettel a nemesítésre és az erdőpusztulásra” c. OTKA-kutatásnak, valamint a Karas L. és Standovár T. (1988) által irányított „Völgyfő-projektnek”). A minták mennyisége statisztikailag már érté-

kelhető (12, 15, ill. 25 db.). A mérések az osztrák gyártmányú Digitalpositometer Typ. 2 típusjelű évgyűrűszélesség-mérő készülékkel, a Somogyi Z. (1988.) által kifejlesztett DIPOS programcsomag alkalmazásával történtek. A korongokon 4–4, egymásra merőleges irányban, a csapok esetében fánként 2–2 csapon végeztük a méréseket. Faegyedenként ellenőriztük, hogy az egyes mérési sorok fedik-e egymást, s így az esetleges hibák jórésztét újraméréssel ki tudtuk javítani. Végül az adatsorokat átlagoltuk és elvégeztük a legfontosabb statisztikai számításokat.

EREDMÉNYEK

Az 1. ábrán egy ugyanabból az erdőrészletből származó beteg (szaggatott vonal) és egészséges (folyama-

1. ábra. Beteg és egészséges kocsánytalan tölgyek évgyűrű szélességével az idő függvényében

tos vonal) fa utolsó 30 évének évgűrűszélességei láthatók. A tölgypusztulás jelenségének az ábráról leolvasható, továbbá a teljes vizsgálati anyag évgűrűszélesség értékeiből és a fák vizuális megfigyelési adataiból megállapítható jellemzői az alábbiak:

- a betegség mindegyik fánál 1–2 éves eltéréssel ugyanakkor jelentkezett;
- a betegség viszonylag hirtelen, egyik évről a másikra lépett fel;
- az évgűrűszélességek a betegség jelentkezése után erőteljesen, monoton jelleggel, évről-évre jobban, de nem hirtelen csökkentek;
- az évgűrűszélesség csökkenésének kezdete után többnyire 1–8 évvel pusztul el a fa;
- sok fa hosszabb ideig (5–10 év is) életben marad a betegség jelentkezése után;
- sok fa már kisebb mértékű évgűrűszélesség-csökkenés mellett is elszárad, míg mások erőteljes növekedés-visszaesés mellett is gyengén, vagy közepesen látszanak betegnek;
- néhány olyan eset is előfordul, amikor egy teljesen egészségesnek minősített fa évgűrűszélesség-mintázata alapján a betegek közé volna sorolható;
- a gyógyulás jeleit a még mindig rövid vizsgálati időszak miatt nehéz kimutatni;
- egy erdőrészleten belül a növekedés alapján teljesen egészséges és erősen beteg fák is előfordulnak (ilyenek az 1. ábrán látható fák is), ami az előzőekkel együtt a fák igen eltérő reakciójára, ill. a betegséggel szembeni igen eltérő érzékenységre utal;
- a betegség időszakában az évgűrűszélesség évenkénti ugrálása jelentősen lecsökken;
- a betegség külsőleg megmutatkozó jelei a belső változásoknál fánként eltérően később, esetleg csak a pusztulás előtt rövid idővel jelentkeznek.

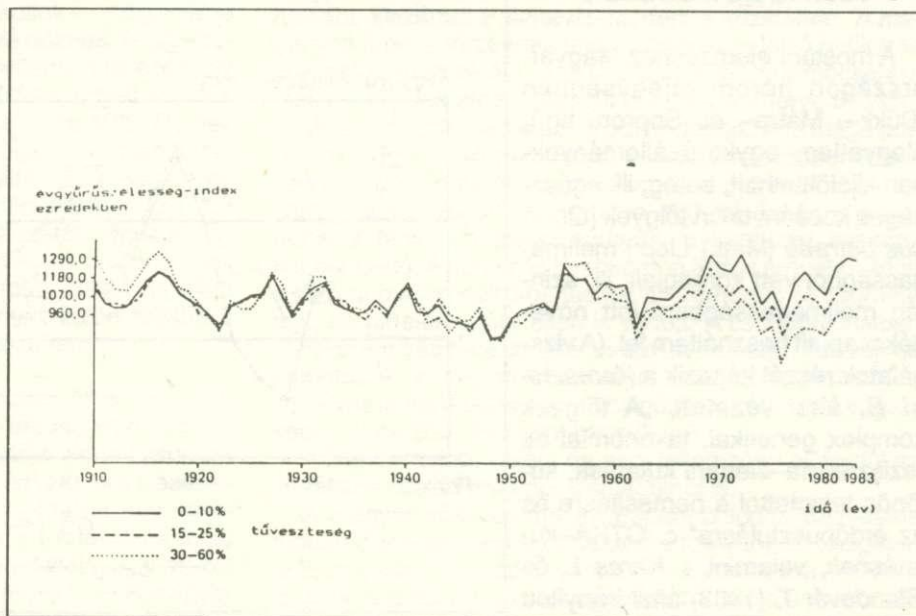
ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATOK

Kérdés ezek után, hogy ezekből a megfigyelésekből egyáltalán lehet-e, s ha igen, milyen következtetéseket lehet levonni a megbetegedés okaira, kiváltó tényezőire vonatkozóan. E kérdés megválaszolásának kísérleteként először hasonlítsuk össze a már tárgyalt 1., valamint a 2. és 3. ábrát.

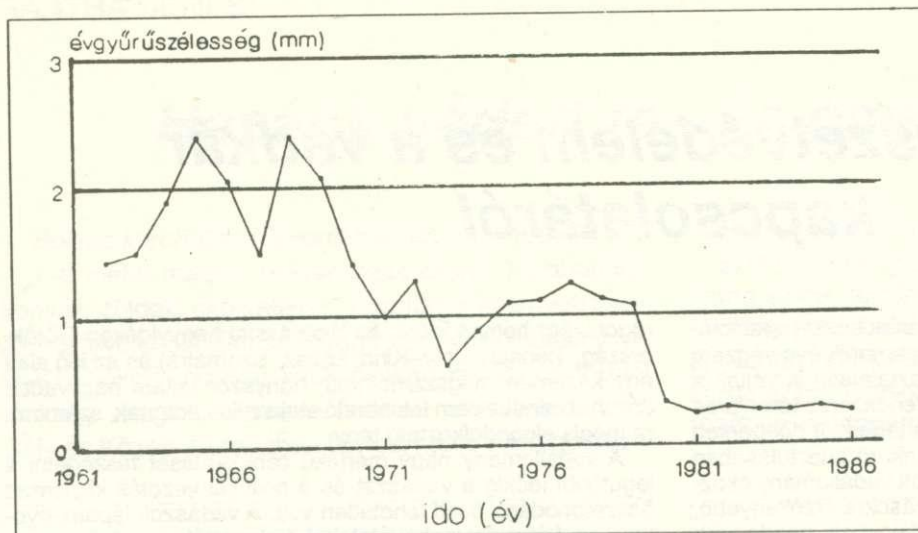
A 2. ábrán egy svájci évgűrűelemzés egyik eredményeként közölt, némileg módosított évgűrűgrafikon látható [Sanasilva (1987) után]. Hasonló eredmények születtek a tű- és lomblevelű fákra egyaránt az NSZK-ban, Ausztriában, sőt az USA-ban is (l. pl. McLaughlin – Downing – Blasing – Cook – Adams, 1987). Az egészséges (folytonos vonal) és a különböző mértékben megbetegedett fák növekedése lassan, fokozatosan válik el egymástól. A vizsgálat megállapítása szerint – és ez az évgűrűelemzés eredményei alapján elfogadható – a fákat a legnagyobb valószínűség szerint a tartós stresszt okozó levegőszennyeződés betegítette meg. Az 1. ábrával összehasonlítva lényeges különbség a betegség kezdetének időpontja, a megbetegedés mértéke és az, hogy a betegség időszakában is megmarad-e az évgűrűszélesség ugrálása vagy sem.

A 3. ábrán egy olyan, 40 fa vizsgálata alapján jellemzőnek mondható kocsánytalan tölgy évgűrűszélesség-szerkezete látható (ill. ebből az utolsó 30 év), amely egy barnaszénbánya meddőhányójának közelében élt [az évgűrűvizsgálatokat a KLTE megbízásából (Jakucs-Berki-Holes, 1988) Somogyi Z. végezte]. A meddőhányó öngyulladás következtében begyulladt, és mérges gázokkal árasztotta el a környéket. A görbéről jól látható, hogy a stressz hirtelen kezdte érni a fát, de mértéke olyan volt, hogy ezt a hosszú ideig tartó hatást a fa – erősen lecsökkent, állandó nagyságú növekedés mellett – még sokáig képes volt elviselni. A külső (stressz) tényezők hatása jól tükröződik az évgűrűszélességi mintázatban. – Hasonló megfigyelést tett Ig-mándy (1986) egy alumíniumkohó közelében élő fák vonatkozásában is.

Látható, hogy a magyarországi tölgypusztulás növekedési mintázata mindkét, egyébként egymástól is eltérő, direkt, ill. a valószínűleg háttér levegőszennyezés okozta mintázattól lényegesen eltér. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a három féle megbetege-

2. ábra. Különböző mértékben károsodott svájci lúcfenyő állományok átlagos évgűrű szélesség-indexei (SANASILVA, 1987. után)

3. ábra. Egy légszennyezés miatt megbetegedett kocsánytalan tölgy évgyűrű-sűrűségei

désnek nem ugyanaz az oka. A tölgypusztulás okát elsősorban más tényezőben (tényezőkből) kell keresnünk. Ezekről az évgyűrű-mintázat alapján egyelőre csak az a hipotézis állítható fel, hogy egy valószínűleg viszonylag hirtelen fellépő tényező lehet.

Egyrészt azonban – e vizsgálatok alapján – nem lehet kizárni a levegőszennyeződés, ill. más abiotikus környezeti tényezők stressz-okozó, másodlagos, predispozíciós hatását sem, másrészt pedig kizárólag az évgyűrű-elemzési eredményekre alapozva közelebbi megállapítás nem tehető a kórokozóra (kórokozókra) nézve. Véleményem szerint az a legvalószínűbb, hogy valamilyen biotikus kártevő okozza a megbetegedést (pl. vírus, mikroszkopikus, ill. makroszkopikus gomba). Mivel azonban nem ismerjük a szóba jöhető szervezetek

olyan jellegű fiziológiai-ökológiai jellemzőit, hogy milyen zavart, változást idéznek elő a fák növekedésében, ezért nem lehet ilyen közvetett úton a betegség elsődleges okára következtetni.

ÖSSZEFOGLALÁS, AJÁNLÁSOK

A magyarországi tölgypusztulás tehát – legalábbis a fák növekedés-mintázatát illetően – lényegesen eltér a más országokban erdőpusztulásnak nevezett jelenségtől. Okát speciális tényező(k)ban kell keresni. E tényezőket az évgyűrűsűrűség-adatokból elsősorban azért nem lehet meghatározni, mert gyakor-

latilag semmilyen információnk nincs arról, hogy pl. az egyes gombafajok, ill. más mikroszervezetek milyen módon befolyásolják a fák növekedését. Ennek esetleges kísérletes tanulmányozása (mesterségesen okozott betegség utáni évgyűrűelemzés) mellett fontos volna további, részletesebb, nagyobb mintára kiterjedő évgyűrűelemzések elvégzése is, és nem csak a kocsánytalan tölgy itt elemzett betegségével kapcsolatban. Jelenleg nem rendelkezünk adattal arra vonatkozóan, hogy mekkora lehet a megbetegedett fák és állományok növedécsökkenése. Az eddigi vizsgálatok azt is megmutatták, hogy látszólag egészséges fák növedéke is lényegesen csökkenhet. Annak kiderítése, hogy e növedékkiesés nagymértékű-e, ill. mekkora, csak további mérésekkel és kutatások elvégzésével lehetséges.

Árajánlatok erdészeti és díszfaiskolai famagokra

A Cseh és Szlovák Köztársaságból:

	DM/kg
<i>Fagus silvatica</i>	41,5
<i>Fraxinus excelsior</i>	5,5
<i>Alnus glutinosa</i>	40,0
<i>Tilia cordata</i>	28,0
<i>Carpinus betulus</i>	4,5
<i>Acer platanoides</i>	5,5
<i>Abies alba</i>	42,0
<i>Pinus silvestris</i>	130,0
<i>Pinus mugo uncinata</i>	100,0

<i>Larix decidua</i>	DM/kg
tisztaság életképesség % 95/35	233,0
98/47	323,0
94/52	343,0
99/74	513,0
97/80	544,0
99/85	590,0

Az USA-ból:

<i>Pinus jeffreyi</i>	106,8
<i>Pinus ponderosa</i>	60,6
<i>Tsuga heterophylla</i>	510,8
<i>Sequoia sempervirens</i>	239,5
<i>Abies nobilis</i>	119,0

LESS NÁNDOR

A természetvédelem és a vadkár kapcsolatáról

A debreceni KLTE Ökológiai Tanszékének bükki vegetáció-térképezési kutatása keretében immár harmadik éve végzem a terepi munkát. Bár már korábbi tapasztalataim is voltak a vadállomány kártételéről, elsősorban a rendszeres terepjárás (mely immár a Bükknek több mint felére terjed ki) döböntett rá arra, hogy a középhegységi növénytakaró pusztulásában magasan a legnagyobb károkat a túltartott vadállomány okozza. Amíg ugyanis az erdészeti beavatkozásokra érzékenyebb, ugyanakkor ritka és védendő növényfajokban gazdagabb sziklaerdőket és xerotherm erdőket — a gyenge fahozam, a rossz megközelíthetőség és a fokozott erózióveszély miatt — általában véderdőként kezelik, és itt érdekei egybeesnek a természetvédelem érdekeivel, addig a vad nem tesz ilyen különbséget a klímazonális és egyéb erdőtípusok vonatkozásában, sőt gyakran épp az utóbbiakat részesíti előnyben, a gyepekről nem is beszélve. E területeken különösen a muflon „jeleskedik”, míg a gazdasági erdőkben a vaddisznó, a szarvas és az őz.

A Bükk legelszomorítóbb része ebből a szempontból a Hór-völgy kijáratának környékén létesített fokozottan védett terület. Két évtizeddel ezelőtt itt volt a Bükk egyik legértékesebb, ritka fajokban gazdag társulásegysége az igen változatos élőhelyeket teremtő domborzati, közettani és növényföldrajzi adottságoknak köszönhetően. A Derda-kaszálóról pl. a régebbi botanikai irodalom mint virággazdag, színpompás sztyepprétekről emlékezik meg. Ebből mára alig maradt valami. A meredek lejtők relikturneiből aljnövényzet és cserjeszint nélküli, a vad által fejmagasságig felragdott, könnyen átlátható legelőerdők váltak, az egykor fajgazdag sztyeppréteket csalán és fakó muhar népesíti be. Itt már nem maradt mit „fokozottan védeni”.

Nem sokkal jobb a helyzet a Bükk sok más területén sem (pl. a Bükk-fennsík „Köveinek” déli oldalán), a vadragás csupán a települések és a sűrűn látogatott, zajos kirándulóhelyek környékén, valamint a sűrűn orvadászott területeken elviselhető mértékű. Furcsa paradoxon, hogy a zajos, „virágszedő” kirándulók jelenlétükkel sokszor a jóval nagyobb pusztítástól óvják meg az újulatot és a lágy szárú növényzetet egyaránt.

De hozhatnék példákat az ország más területeiről is. Két éve, egy egyetemi terepgyakorlat alkalmával, a bakonyi Galya-szurdok dolomit-növénytakarásait szerettük volna megtekinteni. Vezetőnk, dr. Jakucs Pál professzor először akkor lepődött meg, amikor a területen újonnan létesített vadrezervátum kerítésével találta szembe magát. Másodszor — már a kerítésen belül — akkor, mikor a dolomitra jellemző növényzetet szinte egyáltalán nem tudta bemutatni a társaságnak! Én itt előtte soha nem jártam, de a terület vegetációtérképét dr. Jakucs professzor készítette el a '60-as években, így nyilván jól tudta, miért éppen oda vitt el bennünket gazdag és típusos dolomitnövényzetet mutatni, amiből így semmi sem lett.

Kétségtelenül kedves látvány, és az erdőt járók jó része örül neki, ha vaddal találkozik. A magyar erdők ebből a szempontból a „legjobbak” közé tartoznak. Magam nem ritkán egy nap alatt 10–15 alkalommal is összefutok vaddal az erdőben. Ugyanakkor már kb. két tucat ször túráztam a környező országok (Csehszlovákia, Lengyelország, Románia, Bulgária, Gö-

rögország) hegyvidékein és több ázsiai hegyvidéken (Törökország, Tiensan, DNy-Kína, Laosz, Szumátra) és ez idő alatt egy kezemen megszámlálható, hányszor láttam nagyvadat. Jóllehet mindez nem tekinthető statisztikai adatnak, számomra mégis elgondolkodtató tény.

A vadállomány nagy mértékű csökkentését fessegetni a legutóbbi időkig a vadászat és a politikai vezetés közismert összefonódása miatt lehetetlen volt. A vadászok lépten-nyomon az óriási devizabevételeket emlegették, a másik serpenyőbe ugyanakkor mindig elfelejtették odahelyezni a vadnak az erdőállományra és az újulatra gyakorolt, pénzben is kifejezhető káros hatását, továbbá azt a pénzben kifejezhetetlen kárt, amelyet a természetes növénytakaró pusztításával és a kullancsállomány nagymértékű felduzzasztásával okoz. Érdeemes lenne összevetni — ha létezik ilyen statisztika — a környező országok kullancs okozta agyhártya-gyulladásos megbetegedéseinek éves adatait a hazaiakkal, vajon ebben hogyan jelentkezik mindez (jóllehet a kullancs nem csak a nagyvad és az ember parazitája).

Mindezen gondolatok hatására fogalmazódott meg bennünk egy olyan kutatás szükségessége, amely *mérhetően és egzakt módon mutatja ki a vadkárosítás mértékét*. A vizsgálat maga egyszerű és tudommal az erdészek szűrőpróbaszerűen már több helyen — Mátra, Bükk — végeztek ehhez hasonlókat.

Különböző növényzeti típusokban (szagos mûgés bükkös, ligeti perjes cseres-tölgyes, hárs-körös sziklaerdő, szurdokerdő, melegkedvelő tölgyes, néhány gyeptípus) kisebb (20 x 20, ill. 10 x 10 m-es) négyzeteket kerítünk el az erősen vadragott területeken, miután a kiválasztott négyzeteket előzetesen felmértük. Mindegyik típushoz választunk egy-egy azonos nagyságú, bekerítetlen kontrollnégyzetet is. Ezután öt éven keresztül évenként azonos időpontokban, azonos módszerrel felmérjük a bekerített és a kontrollnégyzetek növényzetét, és az újulatot is. Így az eredmények a bekerített és kontrollterület közt páronként, évenként és a különböző növényzeti típusok között is összehasonlíthatók lesznek. Szeretnénk mérni a primer produkciót és (a kontrollnégyzetekben) a vad által bevitt szervesanyag-mennyiséget is.

A kutatás az erdőgazdálkodás és a gyakorlati természetvédelem számára a következő eredményeket ígéri:

- a vadkárosított területeken a lágy szárú növényzet mennyi idő alatt és milyen mértékben regenerálódik a bekerítés hatására;

- erősen vadragott területeken milyen mértékű az újulat elpusztításával okozott erdészeti vadkár;

- újabb vadrezervátumok létesítésénél melyek azok a növényzeti típusok, amelyek a legnagyobb károsodást szenvedik (mind erdészeti, mind természetvédelmi szempontból), vagyis melyeket kell különös gonddal védeni.

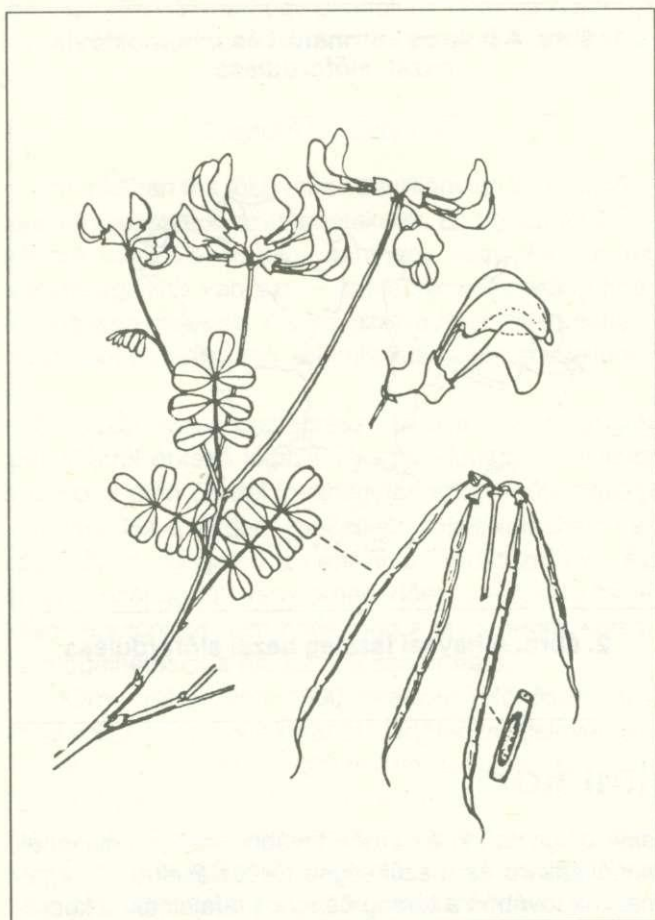
A vizsgálatok — egyszerűségük miatt — remélhetőleg jól kezelhető, közérthető eredményeket hoznak majd, amelyek az ország más tájain is használhatóak lesznek. Ugyanakkor a nemzetközi és hazai szakirodalom láttán úgy érezzük, kutatásunk egyben jelentős hiányokat is pótol majd. Eredményeinket a vizsgálat folyamán az Erdészeti Lapokban ismertetjük.

BARTHA DÉNES

Hazánk védett fa- és cserjefajai VI.

Bokros koronafürt (*Coronilla emerus* L.) 1000 Ft

1–2 méter magas, erősen ágas cserje. Hajtásai vékonyak, zöldek, szögletesek. Páratlanul szárnyalt levelei 7–9 levélkéből állanak. Virágai sárgák, a vitorlák piros erűek, bókoló, hosszú kocsányokon nyílnak. Áprilistól júniusig virágzik, termése hosszú, cikkelyes hüvely. Dél- és Közép-Európában honos, hazai előfordulása a

1. kép. Bokros koronafürt (*Coronilla emerus* L.)

Balaton-felvidékre (Alsóórs – Gyenesdiás) korlátozódik, a déli parton csak Szántódnál nő. A Budai-hegységből a múlt század végén pusztult ki, a vértesi (Csókakő) adatok nem megerősítettek. Karsztbokorerdőkben, karszterdők szélén, mészkő-dolomit sziklagyepeken találhatunk rá.

Erdészeti Lapok, CXXVI. évfolyam 3. szám (1991. március)

Homoktövis (*Hippophaë rhamnoides* L.) 3000 Ft

5–6 méteres cserje, sok gyökérhajtással. Vörösbarna színű, tövises ágain a szálas-lándzsás levelek 5–8 cm hosszúak, ezüstös fonákúak. Kétféle növény, áprilisban lombfakadás előtt virágzik. Termése narancssárga színű, tojásdad alakú húsos csontár. Észak-Európában a tengerpartok mentén, illetve az eurázsiai

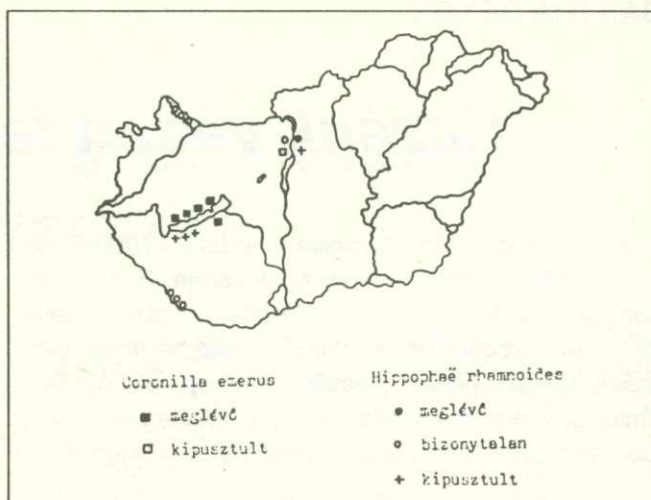
2. kép. Homoktövis (*Hippophaë rhamnoides* L.)

kontinens belsejében főként hegyvidéken és folyók völgyében terjedt el. Magyarországon ma biztosan csak Kaposztásmegyer határában, mészkedvelő homokpusztagyepben él, Rákos mezejéről, a délnyugati Balaton-partról kipusztult, s bizonytalan, hogy Békásmegyer határában, a Szigetközben és a Dráva mentén vannak-e még állományai.

3. kép. Havasli iszalag [*Clematis alpina* (L.) MILL.]
(Csapody Vera rajza)

Havasli iszalag [*Clematis alpina* (L.) MILL.] 2000 Ft
Liánszerűen kapaszkodó, fásodó szárú növény kétszeresen hármasképpel. Magányos virágai nagyok, lilás-kékek, május-júniusban nyílnak. Termése, a farkozott mak-kocská-hasonlító mindenütt közönséges erdei iszalagéhoz (*C. vitalba* L.). Eurázsia magashegységi és arktikus tájain élő faj, nálunk csak a Bükkben és a Mátrában montán bükkösökben, szurdok- és sziklaerdőkben fordul elő. Fontos vegetációtörténeti ritkaságunk.

1. ábra. A bokros koronafürt és a homoktövis hazai előfordulása

2. ábra. A havasli iszalag hazai előfordulása

Erdővédelmi kör

A Tata városát és a környező településeket övező, rendkívül értékes természeti környezetet jelentő erdő-kért felelősséget érző erdő-, kertész- és környezetvédelmi mérnökök, biológusok és geológusok létrehozták az ország első erdővédelmi körét.

Tapasztalatuk szerint ugyanis az elmúlt években az erdők védelmét előíró törvény paragrafusainak nem mindig szereztek érvényt a térségben: felesleges épületekkel, utakkal és egyéb létesítményekkel épültek be a város és a közeli települések erdői, s ezen túlmenően is csökkent ezen erdők biológiai értéke és területe.

A kör tagjai úgy határoztak, hogy szaktudásukat felajánlják az önkormányzatoknak. Konceptiókat, javasla-

tokat dolgoztak ki az erdők további állapotromlásának megállítására és a szükséges fejlesztésekre. Szorgalmazták továbbá a térség őshonos fafajainak, a kocsányos tölgynek, a juharnak és a hársnak az újratelepítését, s a helyettük ültetett, anyagilag és esztétikailag kevésbé értékes akác, feketefenyő és nyárfa területének a csökkentését.

A pártoktól függetlenül működő tatai Erdővédelmi Kör elképzeléseit, munkáját máris sok természetvédő személy támogatja.

A kör elképzelései szerint Komárom-Esztergom megye más városaiban is alakítanak csoportokat.

(MTI)

GADÓ GYÖRGY PÁL

ZÖLDÜLŐ ERDÉSZEK AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

A „German Marshall Fund” nevű amerikai alapítvány környezetvédelmi programja keretében 1990 őszén hat hetet töltöttem az Egyesült Államokban. Ez a néhány hét korántsem volt elég arra, hogy teljes képet kapjak a bonyolult amerikai rendszerről, azért merek mégis neki-fogni az írásnak, mert úgy gondolom, hogy az erdészet és a környezetvédelem határterülete nálunk elhanyagolt téma.

Zöldülő társadalom

Amerikában ma több mint 10 milliónyian tagjai külön-féle környezetvédő szervezeteknek. Ez ugyan a lakos-ságnak csak 5%-a, de – minthogy nagy részben az értelmiségiekről van szó – szerepük számarányuknál lényegesen nagyobb. A környezetvédelem jelentőségét egyre többen értik meg, a konfliktusok ismerős jellegű-ek.

Az észak–keleti országrész erdeit a közép–nyugati iparvidékről érkező légszennyezés károsítja. Hosszas huzavona után ősszel jóváhagyták a Levegőtisztasági Törvényt. Ha a szigorú rendelkezéseket komolyan ve-szik, közép–nyugaton a nehézipart korlátozni kell. Az ottani – szénportól, vagy eredendően is – fekete mun-kásokat azonban nem hatja meg a távoli erdők sorsa, ha megélhetésük a tét. Ez teljesen érthető.

A környezetvédelem 1990 tavaszán különösen nagy téma volt. A húsz évvel korábbi Föld Napját felelevenítve 141 országban mintegy 200 milliónyian tüntettek a lak-hatóbb bolygóért. Persze tízmilliókat akkor lehet meg-mozgatni, ha arra megérett a helyzet. Egy ilyen nap legfeljebb arra képes, hogy a már amúgy is fogékony emberek figyelmét bizonyos témákra irányítsa.

Ilyen téma volt áprilisban a hulladékhasznosítás ügye. A jelenlegi helyzet Amerikában sokkal rosszabb, mint Magyarországon. Az árukat hatalmas mennyiségű, vonzó műanyagba csomagolják, és eddig nagyon kevés embert foglalkoztatott, hogy mi lesz a szeméttel. Sokáig a tengerbe öntötték a hulladékok jelentős részét, ma már ezt legfeljebb illegálisan tehetik meg. A települések határában a szemétkerakók megteltek. Valamit tenni kell. És az emberek megmozdultak.

Bostontól északra, egy kis település határában ki-

mentünk a szeméttelrepre. Egy elegáns középkorú hölgy irányításával néhány lelkes ember szombat–vasárnap-jait a hulladékok között tölti, hogy a környék lakosait megtanítsák a szelektív szemétgyűjtésre. Az érkezők vidám hangulatban pakolják ki autójukból az ízléses zsákokba, dobozokba szétválogatott hulladékot. Miután mindent a megfelelő tárolóba dobtak, néhány percig még eltársalognak a falu legfrissebb híreiről. A szerve-zők most azon dolgoznak, hogy a műanyagok, fémek, papírok és üvegek minden fajtájának piacot találjanak. Azok a falubeliek, akik rendszeresen szembesülnek a hulladékhegyekkel, hamar felismerik, hogy legfonto-sabb feladatuk a hulladék mennyiségének csökkentése.

Azért említettem ezt a példát, mert jól mutatja az amerikai rendszer egyik lényeges elemét. A problémák megoldására jó esély van, ha elég ember van, aki hajlandó tenni érte. Ez érvényes a politikai életre is. Ha egy képviselőre – mondjuk egy környezetvédelmi tör-vény ügyében – levelekkel jól dokumentálható nyomás nehezedik, egyszerűen nem teheti meg, hogy a szava-záskor ezt figyelmen kívül hagyja. A meghozott törvény is sokszor csak akkor ér valamit, ha vannak, akiknek fontos, hogy végrehajtását kikényszerítsék.

Az energiatermelés és felhasználás kérdése is egyre hangsúlyosabbá válik. Bár az USA-ban a Föld népes-ségének kevesebb mint 5%-a él, a Föld fosszilis tüze-lőanyagainak csaknem 25%-át égetik el. Ennek hatá-sára a légkör szén–dioxid koncentrációja növekszik, az éghajlat megváltozik. A globális felmelegedés elleni küz-delemben a legnagyobb jelentősége az energiatraté-gia megváltoztatásának van, de felértékelődött az erdők szerepe is. Nagyon sokan hangoztatják, hogy a légkör szén–dioxid koncentrációjának csökkenéséhez világ-szerte több és egészségesebb erdőre van szükség.

Az Egyesült Államok erdeli

Az Egyesült Államok története európai szemmel néz-ve rendkívül rövid. Mikor 1607-ben az első európai telepesek a keleti partra érkeztek, hatalmas összefüggő erdőket találtak. Ettől kezdve csaknem három évszáz-a-don át önkorlátozás nélkül pusztították az erdőket (és a benszült kultúrákat). Nyugat felé haladva hatalmas

területeket letaroltak, mára már csak a nyugati partvidéken maradtak nagy kiterjedésű őserdők.

Az első erdőkkel foglalkozó szervezetet nem erdészek, hanem aggódó természetvédők alakították, 1875-ben jött létre az *American Forestry Association*, amely sokat tett az erdőirtás leállításáért, és az erdők felújításának megkezdéséért. Egy évvel később a Mezőgazdasági Minisztériumban megalakult az Erdészeti Hivatal, amely már a rendszeres gazdálkodás irányelvein dolgozott.

A századfordulón *Gifford Pinchot* és néhány másik, Európában tanult erdész honosította meg a tartamos erdőgazdálkodás eszméjét. (Néhány évvel ezelőtt az angol nyelvű környezetvédelmi szövegekben egyre gyakoribbakká váltak a „sustainable development, sustainable management” kifejezések. Magyarra szebb szó híján fenntartható fejlődésnek, fenntartható gazdálkodásnak fordítják. Megpróbáltam terjeszteni a tartamos gazdálkodás fordítást, de a nem-erdészek nem értik – az erdészek meg sokszor nem gyakorolják. Házi használatra mégis jó tudni, hogy az erdészek már régen kitalálták a „sustainable management”-et.

Gifford és hat társa 1900-ban alapították meg a „*Society of American Foresters*” nevű szervezetet, az Országos Erdészeti Egyesület amerikai megfelelőjét. A századfordulón hozták létre az első erdészeti iskolákat is. A szövetségi állam tulajdonában lévő erdők kezelésére *Theodore Roosevelt* elnök 1905-ben alakította meg a mezőgazdasági minisztérium keretében működő erdészeti szolgálatot.

Ma az USA 913 millió hektáros területének kb. egy-harmadát borítja erdő (298 millió hektárt). Ez az európaiak érkezése előtti erdőterületnek mintegy 70%–a, a 298 millió hektár erdőből az éves növedék 196 millió hektáron éri el az 1,2 m³/ha-os értéket. Ezen belül az ipari erdők aránya 14%, az állami tulajdonban lévőké 28%, a nem ipari célú magánerdőké 57%. Az ipari erdőket tulajdonosaik nagyon intenzíven, többé-kevésbé tervszerűen kezelik. Az összefoglalóan állami tulajdonúnak nevezett erdők nagyon sokfélék. A szövetségi állam erdein belül is nagy különbség van az erdészeti szolgálat, a nemzeti park szolgálat és a földgazdálkodási hivatal erdőgazdálkodási gyakorlata között, ráadásul ebbe a kategóriába tartoznak az egyes államok és az önkormányzatok erdei is. A legnagyobb viták ezeknek az erdőknek a sorsáról folynak.

A sokféleség a 7 millió tulajdonos birtokába tartozó magánerdőkre is jellemző. A legfőbb alapelv a magántulajdon szentsége. A törvények szigorúsága az egyes államokban nagyon különböző, de általában az amerikai polgár saját birtokára akkora és olyan ronda házat épít

het, amelyet csak akar, erdeiből annyi fát vághat ki, amennyi jól esik neki. A magánerdők sorsát két irányból is próbálják befolyásolni. Az ország keleti felében – ahol a magántulajdon részaránya lényegesen nagyobb, mint nyugaton – nagyon sok „land trust”-nak nevezett szervezet működik. Céljuk az, hogy a természetvédelmi szempontból legértékesebb területek ajándékozás, vagy vásárlás útján a birtokukba kerüljenek, vagy a tulajdonossal szerződést kössenek arról, hogy sem ő, sem utódai nem fogják veszélyeztetni a birtokukban lévő természeti értékeket.

Az ipari erdők teljesítőképessége véges, az állami erdőkben a közvélemény a fakitermelés csökkentését követeli, ezért a washingtoni székhelyű erdészeti szolgálat a magánerdők tulajdonosait intenzívebb erdőgazdálkodásra buzdítja. Erdészeik készen állnak arra, hogy a tulajdonos célkitűzéseinek megfelelő ütemtervet készítsenek. Természetesen nem kötelező a szakemberek segítségét igénybe venni, a tulajdonos erdeit érintetlenül hagyhatja, vagy akár letarolhatja, tönkretetheti.

Mi lesz a baglyokkal?

A Föld leggazdagabb mérsékelt égövi őserdei az USA csendes-óceáni partvidékén, Washington és Oregon államban, valamint Kalifornia északi részén találhatók.

A párás klímában megnövő fenyők egy gazdag ökoszisztéma legszembetűnőbb képviselői. Az elmúlt években az őserdők területe rohamosan csökkent. Magántulajdonban alig-alig maradt őserdő, a szövetségi állam tulajdonában lévő erdőkből az erdészeti szolgálat óriási fatömeget termelt ki. A tarra vágott őserdők helyére egyetlen fafaj, a duglászfenyő került. Az elmúlt egy-két évben az erdészeti szolgálat hihetetlen ellenállásba ütközött. A természetvédők az északi pettyes baglyot tűzték a zászlajukra, ez az a madár, amely tipikusan a sok holt faanyagot tartalmazó, nagy kiterjedésű őserdőkben él, így aztán az őserdők felaprózódása miatt veszélyeztetetté vált.

Az erdész szakértőkkel dolgozó *Wilderness Society* és az erdészeti szolgálat között szakmai vita folyik az őserdő definíciójáról. A természetvédők azt állítják, hogy az erdészeti szolgálat adatai hamisak, nem 2,8 millió hektár, hanem alig több mint 1 millió hektár, ökológiai szempontból jelentős őserdő maradt, amiből 320 ezer hektár áll szigorú védelem alatt. Azt most már mindkét fél vallja, hogy az őserdők az emberiségnek szüksége van. A tudomány nem nélkülözheti a szukcessziós folyamatok vizsgálatát, a sokezer év történetét rögzítő természeti adatbankot, és azt a genetikai gazdagságot, ami az őserdőkben felhalmozódott. A fakitermelésben érdekelt cégek azonban azzal érvelnek, hogy ha ezt az

értékes faanyagot nem termelik ki, akkor nem tudják kielégíteni az amerikai faipar igényeit. A természetvédők ezzel szemben azt követelik, hogy a kongresszus azonnal függessze fel a fakitermelést, aztán a szakértők határozzák meg, hogy mely területre kell kiterjeszteni a mindörökre szóló védelmet. A Capitoliumba megindult a levéláradat. Egyes környezetvédő szervezetek hajlandók lennének kompromisszumos megoldást keresni, de sokan azt kívánják, hogy valamennyi megmaradt őserdőt nyilvánítsák védetté, az erdészek pedig ne az őserdőkben, hanem a régió többi erdejében bizonyítsák, hogy képesek a tartamos erdőgazdálkodásra, hiszen ezek között is vannak idős, jelentős fatömeget adó állományok.

Washingtonban, a politikai élet földrajzi középpontjában, a Capitolium és a Fehér Ház között áll a mezőgazdasági minisztérium erdészeti szolgálatának épülete. A házban szinte bárkivel beszélgettünk, a nyugati part őserdei és a pettyes baglyok szinte percekben belül szóba kerültek.

A bagoly az emberek aggodalmának jelképévé vált, és lassan megváltoztatja az erdészeti szolgálat munkáját. Hatalmas kötetet állítottak össze a pettyes bagoly élőhelyének védelméről, a látogatóknak környezetvédelmet hűgő baglyos kulcstartót osztogatnak, és több kilónyi anyagot dolgoztak ki arról, hogy a nagyközönség véleményét miként építik be a döntéshozatal folyamatába. Valószínűleg ennél több is fog történni. A nyugati partvidéken minden bizonnyal nagy területen védetté nyilvánítják majd az őserdőket. Máshol olyan erdőművelési eljárások kerülnek majd előtérbe, amelyek az ökoszisztémák bonyolultságára tekintettel vannak. Az erdészeti szolgálat erdeit hivatalosan 1960 óta a többcélú gazdálkodás elvei szerint kezelik, de a védelmi és rekreációs funkció most válik majd igazán hangsúlyossá. A washingtoni főhadiszállás egyik eldugott toronyszobájában néhány hónapja az „új távlatok” elnevezésű osztály ökológus végzettségű munkatársai dolgoznak. Az erdészeti szolgálat főnöke valószínűleg tényleg belátta, hogy szemléletváltásra van szükség, nem csak a látszat kedvéért alkalmazta ezt a néhány embert. A kérdés csak az, hogy az ökológusok gondolkodásmódja a toronyszobából leszivárog-e az épület – és az ország – alsó régióiba?

Erdészek és környezetvédők

Az erdészeknek és az erdőkkel foglalkozó környezetvédőknek számos szervezetük van. A Society of American Foresters (SAF) és az American Forestry Association (AFA) kapcsolata azt mutatja, hogy a két csoport

szembenállása nem mindig szükségszerű. Mindkét szervezet nevét említettem már, most azért írtam le újból angolul, mert kis pontatlansággal mindkettőt fordíthatnánk amerikai erdészeti egyesületnek, de míg a SAF a mi Országos Erdészeti Egyesületünkhöz hasonló szakmai szervezet, a 15 évvel nagyobb múltra visszatekintő AFA, az erdőt szerető laikusok felé fordul.

A 30 főállású dolgozót alkalmazó SAF két országos folyóiratot jelentet meg, a *Journal of Forestry* és a *Forest Science* Magyarországra is eljutottak. Talán még népszerűbb a szintén kb. 30 fős apparátussal működő AFA magazinja, az *American Forests*.

Az AFA két éve indította el „Global ReLeaf” nevű programját. A ReLeaf lefordíthatatlan szójáték, egyszerűre jelent enyhülést és újraerdősítést, arra utal, hogy a faültetés szerepet játszhat a globális felmelegedés enyhítésében. Az akció rendkívül népszerű, az emberek örülnek, hogy a sok kesergés után tehetnek valamit környezetükért.

A SAF kezdettől fogva szakmai segítséget adott a városi faültetések és vidéki erdőszítések megvalósításához. Az AFA akciójának hatására egyre többen megbecsülik az erdészek munkáját, ezt a SAF is örömmel nyugtázza. Számukra is egyre fontosabbá válik, hogy környezetvédelmi tárgyú kiadványokkal forduljanak a nagyközönséghez, hiszen – ahogy zöld matricára nyomott jelszavuk mondja: „Egy erdész számára minden nap a Föld Napja”.

A SAF és az AFA többször kiadott már közösen készített szakmai tájékoztatót. Az AFA természetesen sokszor kritikával illeti az erdészeti szolgálat munkáját, de velük is korrekt kapcsolatra törekednek.

Az erdészeti és környezetvédő szervezetek kapcsolata számomra azért volt különösen érdekes, mert néhány hónapja belőlem is főállású környezetvédő lett, a Független Ökológiai Központban dolgozom. Mi is csatlakoztunk a Global ReLeaf programhoz, az „Ültess fát utódaidnak!” mozgalom elindításán fáradozunk. De ez már nem a mostani beszámoló témája.

A volt NDK-ban két erdészeti felsőoktatási intézmény működött, az egyik Tharandtban, a másik Eberswaldeben. Utóbbit 1963-ban megszüntették és az itteni kutatóintézet magára maradt. Most egyesület alakult a volt fakultás újraindításának szorgalmazására. Az intézmény egykori színvonaláról Fekete Zoltán, volt professzorunk rendkívül elismerően nyilatkozott abból az alkalomból, hogy 1930 augusztusában a soproni főiskola testvéri üdvözlését vitte az eberswaldei „erdészeti akadémia” 100 éves jubileumára, díszes oklevél kíséretében.

(EL 1931. 4., DW 1991. 1. Ref. Jérôme R.)

ROVATVEZETŐ: MOSONYI GÉZA

TAROKK – SAROK

A rejtvényekben szereplők a Paskievics-féle, kötelező XX-as hívásos tarokkot játsszák, ahol a XX-as fektetése tilos és az értékelhető figurák a következők: tulétroá (tuli), négy király, duplajáték, pagátultimó, XXI-fogas és volát. A játékban mindig Dezső az osztó, tőle jobbra ülnek: Attila, Béla és Csaba.

4. C. XII	D. III	A. XVIII	B V
5. A treff B	B. VII	C. skíz	D. VI
6. C XVI.	D. pikk B	A. XIV.	B. XV
7. C. pikk K	D. kőr K	A. XXI	B. kőr B
8. A. treff Á	B. káró K	C. XI.	D. kőr D
9. C. pikk Á	D. kőr Á	A. I	B. káró D

Az Attila—Csaba páros teljesítette minden bemondását. A licithez meg kell jegyezni, hogy Csaba bölcsen nem drágította a játékot, mert invittel vagy egyes játékkal lapot vett volna el Attilától. Attila csak indulóként mondhat ultimót és volátot.

Rejtvény

Osztás, licit és skartolás után a helyzet az alábbi:

Attila	Dezső
XI, IX, VII, IV, III, II	XX, XVI, VIII, I
kőr K	treff K, B
káró D	káró D, B, Á
treff D	
Béla	Csaba
skíz, XVIII, XVII, XIV	XXI, XIX, XV, XIII
XII, VI	X, V
káró K	pikk Á, B, K
treff D, Á	

Kérjük, írják meg, hogy véleményük szerint hogyan alakult a fenti kiosztású játszma. A megfejtéseket kérjük a megjelenéstől számított tizenöt napon belül a szerkesztőséghez megküldeni. A helyes megfejtést beküldők között — a Monteditio Kft ajándékaként — könyvutalványokat sorsolunk ki. A januári számban megjelent feladvány megfejtői közül könyvutalványt nyert: *Illyés László* (Baja).

A múlt havi rejtvény megfejtése

A licitálás:

Attila	Béla	Csaba	Dezső
három	passz	kettő	passz
tartom	passz	passz	passz

A bemondások:

Attila:	segít a XX-as, passz
Béla:	passz
Csaba:	tuli, négy király, duplajáték, passz
Dezső:	passz
Attila:	pagátultimó, volát, passz
Béla, Csaba, Dezső:	passz

Az ütések:

1. A. treff D	B. X	C. XIX	D. treff K
2. C. IX	D. XIII	A. XVII	B. IV
3. A. treff D	B. VIII	C. XX	D. II

Húsvéthétfő

A félelem még élt az emberekben, a remény és reménytelenség zűrzavarából kezdett talpra állni a tanyák népe.

Az erdő tavaszt váró hallgatása is fölengedett, 1957-ben jártunk. Erdészetünk már 56 előtt is gyűjteménye volt a B-liszt erdészeknek, egyemetekről kizárt fiataloknak, internálótábor megjárta nagy magyaroknak.

Köztük volt Imre bácsi, aki az internálótáborról is — melyet következetesen internátusnak nevezett — mindig vidáman beszélt. Mikor az ór puskájával a harmadik határban fogták meg orvvadászatot, mikor szénégetőnek jelentkezett, holott szénégetést még nem is látott, amikor megszökött az internátusból...

Nagy tisztelője volt a református papnak, aki Oxfordban végezte az egyetemet, azért helyezték abban az időben Budapestre a tanyavilágba. Imre bácsi egy őszi hajnalon a kisvasúti megállónál várta. Már fél szalmakazlat eltűzelt a közeli tanyából, mire a vonat megérkezett. Hideg is volt, meg így jelzett a vonatnak, hogy biztosan megálljon.

Központunk hatalmas rendcsinálásra rettegett személyeztet kapott Pálista Lajos személyében. Feleséggel „nagyon örültünk”, amikor közölte velem: nálatok töltjük a húsvéti ünnepeket. A tanyavilág húsvéthétfői népszokásait semmiféle politikai erő nem zavarhatta meg. Közöltem is a személyzetisét, hogy mi ilyenkor kocsira ülünk és meglátogatjuk a tanyavilágban élő embereinket. Megyek veletek — hangzott a válasza. A két szürkének jól bele kellett feküdnie a hámba, hogy a locsolókkal megrakott gumis kocsit elhúzzák a homokos úton.

Imre bácsi is szerepelt a meglátogatásra tervezett listáján. Fás tanyája csendben húzódott meg az útszélen. Megérkezve jónak láttam elsőnek leszállni, hogy hasznos tanácsokkal készítem fel.

— Imre bácsi! Egy nagy kommunista van velünk, nincs ám mérnök úr!

— Rendben van, mérnök úr! — kiáltotta olyan hangosan, hogy a távolabb álló csoportban mindenki meghallotta.

Bevonultunk a kis tanyába, elhelyezkedtünk az asztalnál, ahol már megelőzött bennünket a tiszteletes úr, s ahol kocsonyán, húsvéti sonkán, tojások tömegein túl föld alatti veremben ért vörösbort is fényelt a kancsóban.

Imre bácsi végül is betartotta figyelmeztető szavaimat, mert így kínált bennünket a terített asztalnál: tessék Pápista elvtárs! tessék mérnök elvtárs!... tessék tiszteletes elvtárs!

Majd a vörösbort kancsót kézbe tartva, elmúlt évekre emlékezve... beszélt. A kukoricaszárkúpból lépett ki kancsóval a kezében, melyet a szárkúp alatt elásott hordóból töltött meg hosszú héberrel, amikor a kertkapunál egy nemkívánatos személy jelent meg.

— Na, ez a gazember biztosan feljelent — gondolta.

Később a szárkúpot néhány lépéssel odébbbrakta. Meg is jelentek másnap a fináncok. Dühösen dobálták a szárkévüket, és szurkálni kezdték a földet. Nem találták a hordót.

Hogyan találták volna? Hiszen ők takarták le a szétdobált kével.

Aztán tovább mentünk egy házzal. A kadarkától kipirult személyzetünk megjegyezte: Ez az Imre bácsi jó elvtárs!

Az! — mondtam, nem nagy meggyőződéssel.

Dr. Horváth László
Bedő-díjas nyugdíjas erdészvezető
c. egyetemi tanár

Márczius havi erdészeti teendők

(Az 1919. évi Erdészeti Zsebnaptár alapján.)

Erdőhasználat. Déli vidékeken fejezzük be a hóban a téli favágásokat, a ritkításokat és a fakiszállítást pedig folytassuk. A botoló és nyeső üzemben kezelt erdőkben, berkekben a fahasználatnak most van az ideje. Magas hegységeken a havon való fakiszállítást, különösen a tutajozásra, usztatásra szánt fát szorgalmazzuk, lágy időjárás mellett a vizes csusztatókön is megkezdhetjük a munkát, sőt a tutajkötést is, különösen az oly helyeken, hol a hóvizre szorulunk. Készítsünk gúzsokat, hevedereket és evezőket. A favágás a magas hegységben még mindig szünetel, legfeljebb a saját építkezéseinkhez szükséges fát termelhetjük.

Erdőművelés. Vörös fenyő tobozokat a hóban még gyűjthetünk, azonfelül ákác magot és az északi vidékeken kőris magot is. Vizsgáljuk meg gyakran a teleltetés végett elhelyezett tölgyfaköteket, de óvjuk a melegtől, nehogy kicsirázzék. A hó vége felé a tölgyfaköteket déli vidékeken már el is ültethetjük, ugyanott a csemete ültetése is megkezdhető, kivált homokos talajon; továbbá a csemetekertek feláshatók, a vetés és a csemeték iskolázása megkezdhető. A megrendelt csemeték elszállíthatók. Csemetekertekben a hó és esőviz elvezetendő, a fagy által netán kihuzott csemetesorok közeli feltöltendők, vagy betaposandók. Fűtött és napos magpergetőkben a munkát folytassuk.

Erdővédelem. Déli vidékeken, száraz időjárás mellett a tüzekre kell

felügyelni, nehogy erdőégés származzék. Erdőségeken ügyeljünk az erdőhatárokra, nehogy szántás, réttisztítás közben, a szomszédbirtokok az erdőbe tolaadjanak. A *Lasiocampa pini* hernyói ellen a fák kátránygyűrűkkel látandók el. A *Lophyrus pini*, *Bupalus piniarius* és *Panolis piniperda* bábjaikat még a moha alatt találjuk s irtathatjuk. Szűk részére, ha meleg idő jár, fogófákat döntessünk. A *Hylobius abietis* által megtámadott tuskókat irtsuk.

Mellékhaszonvételek. A mészégetés, szalajfőzés, szénégetés és szénfuvarozás, mint az előbbi hónapban. A törvön eladandó tölgycsérkéreg értékesítéséről gondoskodjunk. A köztes mezőgazdasági használatra szánt területeket adjuk át. A nyári legelő bérbeadásának itt az ideje.

Építkezések. A hóban különösen az utakra kell felügyelni: a vizet az úttestről levezetni, kátyukat, mely keréknyomokat tört követ kitölteni, hidakat, karfákat, vízáteresztőket jó karba helyezni. Az usztató művek: gátak, gerebek, csatornák, vizes csusztatók kijavítandók, jégzajlás ellen óvandók, az usztató folyókön és patakokon a szabályozási művek kijavítandók. Készítsünk építkezéseinkhez terveket, költségvetéseket.

Erdőrendezés. Mint az előző hóban.

A fában található metszésekről és feliratokról

Közli : Bedő Albert (Erdészeti Lapok 1866. IV. szám)

Kit hivatala, erdőszeretete vagy csupán szórakozási vágya az erdőbe visz, az bizonyára nem egy fára akad, mely kérgén megsebesítve van.

A gyalog vándorló, ki előbb fáradtan ült le a tölgy, fenyő vagy bükk árnyába, hálából annak törzsén nem ritkán nevét örökíti; a pásztor fiú, ki legelésző nyája után megunta a fűtyűrészést vagy dudájába belefáradt, időtöltésből a metszésben való ügyességét akarja megmutatni s fejletlen költészete gyarló képeit vési a fára; egy harmadiknak tán vallásos szemlélődésből eredő ihlettség vezeti kezét s ez a hit jelvényét tűzi reá. Szóval: mind azok, kik az ilyen munkákban gyönyörűségüket lelik s nevüket, késük életét vagy kezük gyakorlottságát ily formán örökíteni szeretik, sokszor bátrak s még többször kimélytelenek arra, hogy a fák tiszta köntösét megtarkítsák.

Azonban, ha az ilyképp bélyegzett fák látása kedvetlen érzést kelt is fel az erdőszében, később még is, évtizedek, huszadok vagy ép század után az esetlegesség játékából nem épen kis meglepetést, sőt örömet is okoz egy-egy ilyen időelőtt tán pusztá unatkozásból tett vágás vagy metszés. Az erdősz, ki az ily fölfedezések okát s keletkezésük műfaját ismeri, azok fennmaradásában a természet örök munkáló erejének egyik szükségkép bekövetkező művét látja s a korább előde által ésszerűen helytelennek tartott tényt most nem ítéli el, hanem annak eredményét birtokába kapva, becses ereklje gyanánt őrzi vagy megfelelő helyre szolgáltatja.

A fában tett metszések és feliratok nem csak azért, mert fölfedeztetésük a meglepő és bizonyos tekintetben bámulatosnak egy nemével bír, hanem azért is, mert a növények egyik természettani működésének kétségtelen bebizonyítói, a gondolkodó ember és természetbarát teljes figyelmét érdemlik. És bizonyára a t. olvasó sem kissé lepetnék meg az által, ha erdei munkásai szemei előtt fát hasogatva egyszerre csak egy bel- és külhasáb szétválása után az előbbin valamely százados feliratot olvashatna vagy épen emberi kéz által tett rajzra akadna. *Ilyenmő feliratok és rajzok fennmaradásukat a fáknál észlelhető úgynevezett átáradásnak köszönhetik, ez pedig olyformán történik, hogy a fán ejtett seb vagy vágás után — melyet követőleg a gesztbe metszés által valamely rajz vagy felirat tehető — a keringésben lévő tápnedv segítségével a régi kéreg szélén egy újabb, valamivel finomabb kéregállag képződik, mely alatt aztán az ugyanazon évi évgyűrű megfelelő része alakul; a következő évben az eset ismétlődik s így mindaddig, míg a seb lassanként behegedve, nem ritkán az egész főlé még fa és kéreg képződnek s így a fa gesztjében a korábbi években tett metszést szem elől elrejtve egyszersmind annak megőrzőjéül is szolgálnak.*

E feliratok és metszések megőrzésére alkalmasok az oly fák, melyek dúsabb nedvtartalommal bírnak, milyenek a bükk, cseresznye, nyír és a tölgy is. Az előbbienek egyszersmind sima kérgeiknél fogva is alkalmasak azok felvételére, amennyiben az ily kérgek könnyebben hegednek; a tölgyek kérge nem sima ugyan, de kisebb 3–4" hosszú és széles sebesítések többször egészen benőnek, s ilyeket e sorok írója Slavoniában a vukovári uradalomban nem egyet látott és talált; a vágásban ejtett fákön euriosumból vágott is fel önmaga nem egyet, azonban azok alatt szabálytalan vonalaknál egyebet ki nem vehetett.

A túlelveük köntöse szintén ki van téve a megtarkításnak, azonban ezek nem birván a lombelevélükéhez hasonló gazdag nedvtartalommal, a metszések és feliratok megőrzésére kevésbé alkalmasok; azonban az átáradás természetes működése ezeknél is észlelhető és a levágott jegenyefenyők e részben nem egy

kitűnő szép példánnyal szolgálnak, s a kevésbé jártasok nem ritkán bámulják meg a fájától megfosztott törzsöknek életben létét. Magunk is akadunk a selmeczi fenyvesekben oly tuskóra, melynek régi száraz gesztje fölött 15 új átáradási évgyűrű volt olvasható, melyek a legváltozatosabb kanyarodásokkal szövődtek egymásba. Az ily átáradások folytán képzett kitűnő keménységű és szépszerű geszt keresett esztergályos munkakul szolgál. Az itt felhozott 15 éves még kevés, mert ha jól emlékszünk e lapok t. tulajdonosának egyszer e tárgyban mondott szavaira, úgy Wagner ur 50 éves is látott, sőt Döbner száz évesekről is tesz említést.

Tárgyunkkal összefüggőleg nem tartjuk itt még érdektelennek egy fában talált s általunk is látott kereszt történetét elbeszélni.

A selmeczi erdőszakademia fagyűteményében egy darab bükk van, melyen fekete színezetű kettős kereszt látható; miként tudjuk, hivatalosan megállapított tények igazolják, hogy azon kereszt az illető hasáb feldolgozásakor annak szétnyílt belsejében találtatott. Lássuk a történetet mi ahoz kötve van:

X. Ábrahám becsületes izraelita gazda, mindenszentek napján délelőtti fát vág, szomszédja egy keresztény, aki akkor ünnepelt, átmegy hozzá s a többi közt midőn látja hogy dolgozik, figyelmezteti mikép ma ünnep van s nem kellene Ábrahámnak fát vágni, hanem vele együtt ünnepelni; a zsidó erre azt válaszolja: ám lássad te hogy mit csinálsz, hanem nekem nincs ünnepem; — a szomszéd — tovább folyt munkájában ismét figyelmezteti, hogy vigyázzon nehogy az Isten megbüntesse.

Ábrahám munkáját folytatja, fejszét emel, a maga elébe vett darab fát elhasítja s midőn az szétnyílik nem kis bámulatára maga előtt abban egy fekete színű kettős keresztet lát. A megijedt izraelita e dolgot a többi vallásos keresztényekkel együtt Isten intéséül akarja venni, a helységbeli kath. paphoz siet s kinyilatkoztatja, hogy ő egész családjával a keresztény hitre akar térni. Az ottani tisztelendő úr egyike volt az oly ritka toleransoknak, s mint mivelte férfiú a dolognak más okát akará tudni, hogy sem abban csupán Isten intését lássa s a megrémült izraelitát azzal bocsátá el, hogy tudja meg előbb a dolog természetes okát, s ha akarja, aztán jelentse magát az áttérésre. A közelebbi erdészeti hivatal tisztjéül a kereszt keletkezése csak hamar megfejtést nyert, melynek valószínűségét Ábrahám is átlátva, hitében megmaradt.

A mi ez eseményt illeti, abban az esetlegességnek egy szép játéka volt, hogy e fa épen a zsidó kezébe került, hogy ő azzal épen egy keresztény ünnepnapon dolgozott, hogy szomszédja figyelmeztette, s hogy a kereszt épen a fejsze azon csapása után lett láthatóvá, midőn az beszélgetésükre is leginkább talált.

Némethon löbnczi erdő kerületében a múlt télen szintén egy 180 éves bükköt találtak, melyben felhasábolás közben a következő felíratra akadtak „1720 — Soli Deo Gloria”. Az ottani tudósító azt mondja, hogy e felírat a jezsuiták jelmondata, de ki tudja, ha valjon nem épen egy az akkori időben elnyomásukért szerte-széljéül vándorló unitarius irta-e? — hisz azok templomain is Erdélyben e felírat olvasható „In honorem solius Dei” (Az egy Isten tiszteletére). Egyébiránt alárendelt dolog lévén, hogy ki írhatta, sokkal kedvezőbb az, hogy a történet elveszni nem engedte s most a stralsundi muzeum gyűjteményei közt foglal helyet.

Az elől említett feliratok és metszések e különös archivumban megőrzésük alkalmával rendesen korhadott fekete anyaggal telnek meg, fennmaradhatásukra pedig megkiváncsítják, hogy a fárol a kéreg csak oly mértékben vetessék le azok kedvéért, hogy a fa növekedő vastagságával az arányosan terjedő évgyűrűk azt még egészen benőhessék, — mely tekintetben a fiatal fák a korosabbak felett előnnyel bírnak.

Cordines György: A fejlődő országok erdészete 1990. 165. p. A szerző úttörő jellegű anyagot állított össze a hazánkban jóformán ismeretlen témakörrel. A 13 ívnyi terjedelmű anyag nemzetközileg is figyelemreméltó, átfogó képet nyújt a fejlődő országok erdészetének adottságairól, helyzetéről, gondjairól, a fejlesztés lehetőségeiről és nehézségeiről, s mindezt az általános gazdasági, társadalmi és politikai viszonyokkal szoros összefüggésben.

A bevezető fejezet áttekintést nyújt az ember által az ókori kultúrák területén a természeti környezetben okozott károkról, rámutatva ezzel a fejlődő országok területén folyó környezetpusztulás veszélyes következményeire. További fejezetek régióként, országoként részletes adatokat közölnek a fás vegetációról, pusztulásának-degradálódásának okairól és mértékéről, ismerteti az erdőművelés helyzetét és sajátos módszereit, kitérve az agroerdészetnek a nagymértékben szaporodó lakosság élelmezési jelentőségére. Külön fejezet foglalkozik az erdészeti politika sajátos kérdéseivel, rámutatva többek között az erdészet és a vidéki területek általános fejlesztése szoros összehangolásának szükség-

ségszerűségére. Két fejezet tárgyalja a fakitermelés, faanyaghasznosítás helyzetét, módjait és problémáit, kitérve az iparifa exportra-importra, a faipar fejlődésére és kiemelten a tűzifának (faszénnek), mint a fejlődő országok alapvető energiaforrásának rendkívüli jelentőségére. Az erdei melléktermékekkel foglalkozó fejezet a termékeknek élelem, állati takarmány, gyógyászati stb. anyagokként való hasznosítását ismerteti. Az összeállítás egy önálló fejezetet szentel az erdészeti kutatás, szakemberképzés problémakörének, rámutatva az e téren fennálló lemaradottságra, hiányosságokra és speciális követelményekre. Az utolsó fejezet az erdészeti ágazat fejlesztési feladatait foglalja össze, ismertetve többek között a különböző nemzetközi szervezetek, nem-kormányzati szervek és az egyes országok szakmai segítségnyújtását és anyagi támogatását a fejlesztésekhez.

Az egyetemi jegyzetnek szánt munka Sopronban az Erdészeti és Faipari Egyetem gondozásában 1990-ben készült.

Keresztesi Béla

Dr. Vincze Ernő: Az atkaháború (a szerző saját kiadása, ára 200 Ft, 1990)

„A magyar méhészetet 1987 őszén, 1987–88 telén igen nagy csapás érte. A méhállomány jelentős része hirtelen, hetek alatt elpusztult... A károsítás azért vált nagymértékűvé 1987-ben, mert a károsító elleni védekezésnek használt füstölőcsíkok sokasága részben hatóanyag nélkül vagy csökkentett hatóanyaggal került felhasználásra... A méhészek kálváriája volt ez és az ezt követő esztendő. A kálváriát és egyes stációt olvashatjuk ebben a könyvben.”

Röviden így foglalja össze a szerző a bevezetőben könyvének tartalmát. A benne olvashatók sokkal többet jelentenek; tragikus korrajz, ami más szakmáról is elmondható volna, ha akadna benne ilyen tehetséges, igaz jobbító szándéktól megszállott szakíró. A mű első részében részletesen ismerteti a kárfeltárás, majd később a felelősségmegállapítás és kárpótlás terén zajlott papíroszatát, jó tanácsokat ad a károsultaknak. A második részben tudományos igényvel alapozza meg állításait, s ez jelentős kiegészítés a méhészet kortárához.

Erősen szakmai elkötelezettsége ellenére jó volna, ha sokan mások is olvashatnák, legszívesebben az államigazgatási továbbképző tanfolyamok tankönyvéül ajánlanám. Először célszerű csak a nagyobb-betűs részeket átfutni, utána — csemegézés-ként — ügyis beletekint az olvasó az apróbb betűkbe is, ha megállja, hogy az egészet újra ne olvassa.

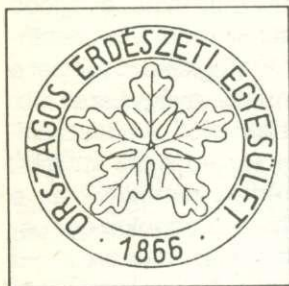
Jerôme René

Megjelent az OEE Erdészettörténeti Szakosztálya Közleményel XX. száma

Tartalma:

- Dr. Oroszi S.:* Huszonöt év — húsz füzet
Bányai J.: Gr. Forgách K. agancsgyűjteménye az OEE szakmúzeumában
Sándorfalvi L.: A Magyarországon élő szikavadállomány telepítésének története, állományának jelen helyzete
Id. Balsay M.: Megszóltak a Somhegy-mellári szarvasbikák
Sándorfalvi L.: Soponya egykori vadgazdálkodása
Id. Balsay M.: Riaszt a martonvásári világrekorder őzcsalád
Jerôme R.: Adalékok a soproni Ifjúsági Köri Ház történetéhez
Dr. Oroszi S.: Adatok a Tuzson-féle alföldi növénygyűjtemény keletkezéséhez
Körmöczy J.: Vadgazdálkodás a Mezőföldön
Dr. Nagy D. I.: Az Országos Természetvédelmi Tanács 1947 és 1949 között
Kolossváry Sz.-né: Magyarország erdőgazdasága az 1950-es években
Dr. Csőre P.: A magyarság szerepe a solymászat európai elterjedésében
Dr. Nagy D. I.: Az I–XX. füzetek tartalomjegyzéke

ROVATSZERKESZTŐ: BARÁTOSSY GÁBOR

Tájékoztató az OEE-FATE közös vezetői üléséről

1991. február 21-én tartott vezetői megbeszélésünkről az alábbiak szerint tájékoztatjuk tagságunkat:

— Az „egy tőről fakadt” két egyesület vezetői fontosnak tartják a közös érdekek és hagyományok, a gazdaság szakmai fejlődésének

szempontjából egyaránt az eddigieknél szorosabb együttműködés kialakítását.

Ennek érdekében

— a központi és területi rendezvényeikre egymást kölcsönösen meghívják. Az OEE és FATE tagok egymás rendezvényein bármikor részt vehetnek.

— A két egyesület vezetői lehetőséget látnak arra, hogy a FATE fűrészlémezipari szakosztályában az OEE tagok is tevékenykedjenek, az OEE fakereskedelmi és erdészettörténeti szakosztályainak munkájába pedig a FATE tagok is bekapcsolódjanak.

— A FATE évente „Országos Faiparos Találkozó”-t szervez Sopronban, melyre szeretettel várja az érdeklődő OEE tagokat is. Az OEE vándorgyűlései szintén nyitva állnak a FATE tagok részvételére is.

— A két egyesület vezetői folyamatos munkakapcsolatot tartanak, és évente egy alkalommal együttes vezetői értekezleten tekintik át közös dolgaikat.

A jelen tájékoztatónak megfelelően tisztelettel kérjük területi szervezeteink, helyi csoportjaink és szakosztályaink hasonló szellemű, szoros együttműködését.

Budapest, 1991. február 21.

Barátossy Gábor
az Országos Erdészeti
Egyesület
főtitkára

Lele Dezső
a Faipari Tudományos
Egyesület
főtitkára

SAKOSZTÁLYOK TANÁCSKOZÁSAI

Az erdőművelési szakosztály összejövetelén értékelte 1990. évi tevékenységét, majd összeállította 1991. évi munkatervét. A munkaterv részeként, de külön napirendi pontként került sor az ágazatpolitikai kérdések megfogalmazására. Életbevágóan fontosnak ítélte a szakosztály olyan erdőtervezési megalkotását, amely önmagának az erdei életközösségnek a fenntartását és fejlesztését szolgálja mindeken előtt. Az erdő fő termékének, a fának kinyerését, a melléktermékek (pl. vad) kihasználását csak ezen elsődleges célnak alárendelten szabályozhatja. Ezért az erdei vadgazdálkodás szabályozása többek között csak az erdőtervezési keretén belül mehet végbe.

A szakosztály elhatározta, hogy az erdőtervezési előkészítése idején minden rendelkezésre álló eszközt igénybe véve törekszik a közvélemény és a törvényalkotók hiteles tájékoztatására, hathatós meggyőzésére annak érdekében, hogy valóban célravezető, jó erdőtervezési szülessen. Ehhez a munkáját segédesszük — alapos megvitatás után — a szakosztály elfogadta Varga Béla szakosztály vezető — nagyrészt a tagság leveleiből, írásából, évközi rendezvényeken elhangzott hozzászólásaiból összeállított — dolgozatát.

(Reményfy Lászlóné)

Az erdészettörténeti szakosztály jubileumi ülést tartott a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban az alkalomból, hogy a Szakosztályi Közlemények utolsó, XX. száma megjelent. Az első kötet 1965-ben látott napvilágot, tehát az 1990-ig terjedő 25 év alatt 20 füzet jelent meg egyesületünk kiadásában. Dr. Oroszi Sándor elnök „Huszonöt év — húsz füzet” címmel röviden megemlékezett az elmúlt időszakról; az alapítóról, szerzőkről, pártolókról és nem utolsósorban a jövő feladatairól. Az ünnepi ülésen részt vett Barátossy Gábor, egyesületünk főtitkára, aki az OEE vezetőségének üdvözlét is hozta „Az Országos Erdészeti Egyesület és az Erdészettörténeti Szakosztály” címmel né-

hány, az OEE vezetőségi ülésén elhangzott témát vetett fel. Szólt arról, hogy az egyesület megbecsülése növekszik, amely tény azonban minden tagtól több munkát követel. Felhívta a figyelmet arra, hogy az erdőgazdálkodással kapcsolatos közelmúltbeli, illetve mai események rögzítése feltétlenül fontos lenne, amihez kérte a szakosztály közreműködését. Ugyancsak kérte az OEE által meghirdetendő életmű-pályázatokat lehetséges résztvevőinek felkutatását, élményeik rögzítését, illetve a beérkezett pályázatok bírálásában való részvételét. Az egyesület ezen előbbi célkitűzését a hozzászólások egyöntetűen támogatták, javaslatokkal egészítették ki. Így többek között Mészáros Gyula páratlan dokumentumok hátrahagyása érdekében az évi eseményeknek az üzemtervekben való rögzítését javasolja; dr. Király Pál az OEE életéről egyedüli hiteles dokumentumnak a vezetőségi (elnökségi) ülések jegyzőkönyveinek több évtizedre visszamenő feldolgozását látva, annak rendezését sürgeti; Köveskúti György az erdőben, erdőhöz kapcsolódó területeken lévő épületek, határkövek és egyéb berendezések elhanyagoltására hívta fel a figyelmet; dr. Kovács János az üzemtervekbe való rögzítéshez megfelelő segédletek adását javasolja, ugyanakkor az üzemi lapok szerepét emelte ki, amelyek fórumot biztosítanak egyes erdészek, dolgozók visszaemlékezéseinek; dr. Hajdu István a jövő biztosítékaként jellemezte a múlttal és a jellel való foglalkozást; Szakács László a visszaemlékezők, adatközlők történeti munkában nyújtott segítségére mutatott rá. Dr. Kollwenz Ödön által témaként vetődött fel az a kérdés, hogy az Ungarischer Forstverein elődje volt-e az OEE-nek, s bár dr. Király Pál úgy nyilatkozott, hogy nem tekinthető a német nyelvű és szellemű egyület jogutódjának az OEE, dr. Csőre Pál javasolta a témának külön szakosztályülésen való megbeszélését.

Az ünnepi szakosztályülésen egy-egy vadász- és erdészettörténeti előadás is elhangzott. Bányai József „Gróf Forgách Károly vadásztrófeái a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban” címmel beszélt a témában végzett kutatásairól. (Előadásának egy része megjelent a Szakosztályi Közlemények XX. füzetében). Bemutatott néhány, a gróf vadászterületéről, gyűjteményéből fennmaradt trófeát. Külön is kiemelte, hogy a múlt megbecsülése, értékeinek megőrzése az intézményeknek, de az egyes embereknek is kötelessége. Szakács László „Az erdészeti igazgatás Zala megyében a két világháború között (1918–1946). Az erdőfelügyelet és az erdőgazdálkodók hivatalai és működéseik” címen tartott erdészettörténeti előadást. Megjegyezte előlójában, hogy a téma teljes bemutatására még egy második alkalomra is szükség lesz, mert jórészt csak a szervezeti kérdések egyik felével tud ma foglalkozni. Elmondta, hogy munkájával egyfajta útmutatót szeretne adni a megye erdészei kezébe, akik ebből tudhatják meg az egykori erdészeti elnevezések mögött lévő hivatali rendet.

Az előadások után Bognár Miklós, a Mezőföldi EVAG nevében hívta meg a szakosztályt egy sukorói rendezvényre. Dr. Oroszi Sándor a szakosztály ügyeinek ismertetésével zárta az ülést.

Az erdőfeltérési szakosztály február 27-én Budapesten, a Csilagvölgyi úti Információs Központban tartotta az évi első ülését. Az ülésnek három napirendi pontja volt.

Ormos Balázs vetített képes előadást tartott az elmúlt évi kutatási munka keretében elkészített „Kíméletes előhasználati fakitermelési technológiai és erdőfeltérési útmutató hegy- és dombvidékre” anyagáról. Ezen útmutató a finomfeltérési (főközelítő-, közelítő- és kötélynymok) tervezésével és különböző munkarendszer változatok alkalmazásával foglalkozik, különös tekintettel a gépesített fakitermelés kíméletességére és szakszerű végrehajtására. A durva feltérési (feltérő I–III. o. erdészeti utak hálózata) kialakításában az erdőfeltérési alaptervek, műszaki tervezéséhez az 1981. évben kiadott „Erdészeti utak tervezési irányelvei” útmutató szolgál alaplul. Az előadást a társukat dr. Rumpf János egészítette ki, hozzászólottak Szabados János, Viharos Zsolt, dr. Kosztka Miklós, Wágner Tibor, Haják Gyula, Gerely Ferenc és Bogár István. A hozzászólások az útmutató kiadásának szükségességével egyetértettek, miután a jövőben a finomfeltérésre jobban kell koncentrálni, mind eddig. Kiemelték nagyrá értékelték a „munkarendszer változatok alkalmazási területeit” ábrázoló táblázatokat. A dózerutak — feltérőútúttá ki nem építhető kiszállítókutak — esetében az egyszerűsített, terephez simuló kivitelezés mellett foglaltak állást. Durvafeltérési helyett az alapfeltérési kifejezés használatát tartották szakszerűnek.

Egyéb kérdések között Gerely Ferenc értékelte az 1990. évi erdőfeltérési teljesítéseket és az 1991. évi terveket. Sajnos, a vállalati pénzügyi problémák jelenleg nem teszik lehetővé a rendelkezésre álló 40–50%-os állami támogatási keret teljes felhasználását annak ellenére sem, hogy az erdőfeltérési fejlesztésekre döntő mértékben szükség van a domb- és hegyvidéki erdőgazdaságoknál. Wágner Tibor állásfoglalást terjesztett elő az erdészeti utántárgyatások 30–90%-os módosítása ügyében. Ezzel a szakosztály egyetértett, az egyesület elnöke megküldi az FM Erdészeti és Faipari Főosztály vezetőjének.

Bogár István ismertette a szakosztály ez évi munkatervét. Május hóban a szakosztály szombathelyi ülése keretében egy napos stájer-országi tanulmányútra, október hóban az egri erdőgazdaság területén az erdészeti burkolt utak 2.500. km-ének emlékkő felállítására kerül sor. A szakosztály a programtervezetet elfogadta.

Az ülés befejezésekor Riedl Gyula bemutatta a szakosztálynak az egyesületi könyvtár új elhelyezését és néhány emléktárgyat.

(Bogár István)

HELYI CSOPORTOK ÜLÉSEI

A pilisi csoport (Visegrád) dr. Szikra Dezső elnökletével vezetőségi ülést tartott. Az 1990. évi tartalmatlan egyesületi munkáról Bónó László titkár számolt be. A beszámoló feletti vitában Kertész József többek között az erdőtörvény kialakításában való nagyobb aktivitásra ösztönzött. Mizik András a felemelt tagdíjak esetleges következményeiről szót. Ifj. dr. Solymos Rezső a Csillagvölgynek az egyesületi programokba való bekapcsolódását ismertette azzal, hogy ez komoly háttérrel bír az egyesületi munkához. Az erdészeti politikával kapcsolatos kérdések a parkerdőgazdaságnál hamarabb jelentkeznek, vélelmezte Kertész József, és hiányolta a csoportnak ilyen irányú munkáját. A hagyományos kollegialitás visszahozása, erősítése mellett foglalt állást.

A feltett kérdésekre Bónó László, illetőleg dr. Szikra Dezső válaszolt. Az 1991. évi programra vonatkozóan többek között ifj. dr. Solymos Rezső az „Erdő és társadalom, erdő és tömegkommunikáció kapcsolata” témakörre tett javaslatot azzal, hogy ennek programját, a munkamódszereket kialakítja és azt a csoport vezetőségének megküldi. Mizik András a hagyományos erdész-bányász kapcsolatok további erősítését javasolta. A vezetőségi ülés utolsó napirendi pontjaként Bónó László titkár bejelenti lemondását. Az OEE főtákarhelyetesi teendői is igen sok elfoglaltságot jelentenek. Titkárnak Mizik András pilismaróti erdészvezetőt javasolja, titkár-helyettesnek pedig Baranyi Katalint. Mindketten vállalkoznak, amíg a közgyűlés meg nem választja őket, megbízással végzik munkájukat.

A Baranya megyei csoport (Pécs) vezetőségválasztó közgyűlése, 1991. január 31-én megválasztotta új vezetőségét. A szavazatok eredményeként a csoport elnöke: Káldy József vezérigazgató, titkára Szőnyi János osztályvezető, gazdasági felelőse Kató Sándor előadó.

KÜLKAPCSOLATOK

Kiemelkedő elismerés az Országos Erdészeti Egyesület által szervezett tanulmányúttal kapcsolatban. 1990 őszén második alkalommal látogatta meg Magyarországot M. Zielke erdőigazgató vezetésével a Dél-Alföldi Országos Erdőgazdasági Egyesülés két autóbusszal megtöltött tagsága. Az egyhetes program keretében a helyi csoportok támogatásával több erdőgazdaságot látogattak meg, több Nemzeti Parkban jártak és megtekintették Bábolna nemes hagyományait. A tapasztalatokról nemcsak a hagyományos több oldalas jelentés készült. Egy levéltári utó kutatásra támaszkodva ismertette H. D. Wilckens, a résztvevők vidékéről származott első magyar erdész professzor életét és munkásságát. Szomorú megjegyzése a krónikás-kutatóknak: Wilckens emléket szülővárosában, Wolfenbüttelben még egy tábla sem örökíti meg... Annál több elismerést kapott a magyar táj, a magyar emberek és a vendégszeretet, az Egyesület szervezése. Szeptember 11-én emlékeztek arra, hogy egy évvel ezelőtt nyitotta meg határát Magyarország az akkori NDK lakosai ellát.

Örömmel látták a községek takaros házait, amelyek az otthon légkörét sugározták. A népek közötti békés együttélés gondolata, vágya nyilvánult meg a soproni első világháborús 500 német elesett katoná sírjának meglátogatásakor. Megkapta a résztvevőket az Erdészeti és Faipari Egyetem egységes európaisághoz csatlakozni kívánó tervtervi fejlesztése. Három közlemény, nagyszerű fényképmellékletekkel és kiemelkedő tartalmi igényességgel — nem gyakori sajtó az Erdészeti Egyesület részére. Búcsúzáskor megadták legközelebbi látogatásuk időpontját.

HAZAI ÉS NEMZETKÖZI ELISMERÉS DR. HERPAY IMRÉNEK

Dr. Herpay Imre Bedő-díjas erdőmérnök, ny. egyetemi tanárnak kiemelkedően magas szakmai tudással párosult, önzetlen és igen eredményes társadalmi tevékenységét ismerte el 1990-ben a MTE SZ Szövetségi Tanács a MTE SZ-díj adományozásával. Dr. Herpay Imre sokrétű társadalmi tevékenysége során hosszú éveket a MTE SZ

Sopron városi szervezet munkabizottsági felelőse, az OEE helyi csoport titkára, az erdőhasználati és az erdőfeltárási szakosztály tagja, két ciklusban az OEE elnöke. A szövetségben, az egyesületben végzett munkássága során is mindig a műszaki szakmai színvonal emelését tekintette elsődleges feladatának. Szakmai területének fő iránya az erdőfeltárási, amelynek társadalmi egyesületi bázisában, az erdőfeltárási szakosztályban 1957-től alapító tagként — és jelenleg is — a kutatások rendkívüli igényessége mellett végez fáradhatatlan odaadással eredményes munkát. Irányítása mellett hozták létre az ERFATERV-ben az ország első és máig is egyetlen erdészeti talaj-mechanikai laboratóriumát; a hazai erdészeti utépítés területén elsőként vezette be a talajstabilizációs utépítést, amelynek éveken keresztül úttörője és tervezője. Nagy energiával működött közre a szakosztály keretében az erdőfeltárási országos irányelveinek kidolgozásában, amelyet a szakma széles körben elfogadott és igyekezett megvalósítani. Ezen erdőfeltárási alaptervek eredményeként valósult meg a ma már több mint 2000 km-es erdészeti úthálózat. Külön is érdeme, hogy egyetemi oktatóként az ifjúságot, a hallgatókat is bevonta az egyesületi munkába. Egyesületi-társadalmi munkája során mindig nagy súlyt helyezett a szakmai színvonal emelésére érdekében az egyesület külföldi kapcsolataira is. Elnöksége alatt stabilizálódott az egyesület kapcsolata a környező országok társaságaitól. Személyes érdemének tudható be, hogy jó kapcsolatot alakított ki az osztrák, nyugatnémet egyesületekkel és sikerült felvenni a kapcsolatot a francia erdészekkel is. Az OEE-ben két ciklusban viselt elnöki tisztsége során, nehéz szakmai összetűzésekkel terhes időszakban a MTE SZ segítségével képviselte a szakmát az akkori erdészeti ágazatirányítással szemben.

A Német Erdészeti Egyesület és az American Forestry Association közösen Bernhard-Eduard-Fernow emlékművet alapított. Az érmet azoknak adományozzák, akik az erdőgazdálkodás nemzetközi művelése és kapcsolatai terén kiemelkedő eredményt értek el. 1990-ben a díjat dr. Herpay Imrénnek, az Országos Erdészeti Egyesület volt elnökének ítelték oda. Az Allgemeine Forst-Zeitschrift részletesen ismerteti a kitüntetett személyi és szakmai életrajzát. Nemzetközi munkásságát úttörőnek tekinti az európai közösség kialakítása terén. (AFZ. 1990. 50-52.)

SZEMÉLYI VÁLTOZÁSOK

Az FM illetékes vezetője 1991. január 1. napjának hatályával Ormos Balázs tudományos munkatársat, helyi csoportunk titkárát, a Soproni Tanulmányi Állami Erdőgazdaság, Szóták Ferenec termelési igazgatóhelyettesét, egyesületünk aktív tagját, a Gemenci Állami Erdő- és Vadgazdaság igazgatójává kinevezte; a Mátra-Nyugatbükki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság vállalati tanácsa Schmotzer András erdőmérnököt, egyesületünk elnökét, 1990-től kezdődően öt éves időtartamra a gazdaság vezérigazgatójává, az Ipolyvidéki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság vállalati tanácsa 1991. február 15-i ülésén Kondor Endre erdőmérnököt, az OEE vadgazdálkodási szakosztály tagját, a gazdaság igazgatójává választotta.

Ezúton is tisztelettel mondunk köszönetet Obermayer György, Papp László, dr. Kovács Jenő, Tóth József tagtársainknak azért a nagymértékű erkölcsi és anyagi támogatásért, a megértésért, amelyet mint vezető személyiségek nyújtottak egyesületünknek, ugyanakkor egyesületi tisztségváltásukkal, példamutató magatartással segítettek és vettek részt érintett helyi csoportjaink munkájában.

Egészségben hosszú életet és megérdemelt pihenést kívánunk tisztelt Kollégáinknak.

HELYREIGAZÍTÁS

Januári számunkban, a 17. oldalon, „Az erdészeti magvizsgálat-maggazdálkodás fény- és árnykora” című írásban két sajtóhiba található.

Helyesen:

- az alapterülete 250 m²-t tett ki (s nem 150 m²-t),
- erdészeti szeménológia (s nem seminológia).

Februári számunkban dr. Ráczné Schneider Ildikó írásának címe helyesen:

Az erdőértékelés tudományos kezdetei (s nem erdőértékesítés), a tarokk-sárok rovat szerkesztőjének neve helyesen: Mosonyi Géza.

A hibáktól és szerzőktől és olvasóinktól elnézést kérünk.

Felhívás

***1956 erdész vonatkozású történéseit,
következményeit az „Erdészeti Lapok”
1991. októberi vagy novemberi számában
szeretnénk közreadni.***

***Kérünk mindenkit, aki az összeállításhoz
bármilyen adalékkal hozzá tud járulni,
jelezze a szerkesztőségnek.***

***Ismét megrendezésre kerül a vállalkozók, kisiparosok,
rt-k, kft-k részvételével, kiállításával egybekötött***

Vállalkozói Fórum és Vásár

Keszthelyen, a Festetics Kastélyban

1991. június 10–14 között.

***Várjuk az érdekes termékekkel, találmányokkal
rendelkező kisiparosok, vállalkozók jelentkezését,
továbbá a vállalkozások beindításához,
üzemeltetéséhez nélkülözhetetlen
információk után érdeklődőket.***

***Műszaki, Vagyonvédelmi és Építőipari Kisszövetkezet
Keszthely, Pf.: 110.***